

NEPAL VISION

22. ÅRGANG NR. 2 - VINTER 2013

Udgivet af:

Dansk-Nepalesisk Selskab.
Bladet sendes til alle medlemmer samt personer i Danmark, tilknyttet Nepal.

Oplag 600 eksemplarer.

ISSN 0908-844X

Dansk-Nepalesisk Selskab har som formål at fremme dansk-nepalesisk samarbejde om bæredygtig udvikling, turisme, samhandel, kultur, m.m.

Selskabet er upolitisk. Selskabets formål fremmes gennem oplysende virksomhed på hjemmeside, medlemsblad og møder m.m., såvel i Danmark som i Nepal samt gennem samspil med andre beslægtede foreninger og organer i Danmark og Nepal.

Selskabet holder årligt en række møder, hvor der gennem foredrag og billeder oplyses om forskellige sider af Nepals kultur, natur og historie.

Redaktion:

Lars Gundersen (ansv.), Jørgen Rendsvig, Julie Damgaard, Lone Petersen og Knud West Hansen.

Adresse:

Kongensgade 17A
3550 Slangerup
E-mail: lars@nepal.dk

Website:

www.nepal.dk

Medlemskab:

Enkeltpersoner: 170 kr.
Par: 220 kr.
Studerende: 100 kr.
Firma: 420 kr.
Konto nr.: 8125-0007172109

Tilmeld betalingservice:

PBS-nr. 06651844, debitorgruppenummer 00001 og dit medlemsnummer i Dansk-Nepalesisk Selskab - ét bogstav efterfulgt af 3 cifre.

Annoncepriser:

1/1 side: 2.000 kr.
1/2 side: 1.100 kr.
1/4 side: 600 kr.

Forsidefoto:

Stephen Freiheit
Karma Lama er overhoved for det gamle buddhistiske kloster i Samagaun. Titlen arves af hans søn, Jhigme.

INDHOLD:

Side 3	Formanden har ordet
Side 4	Valget i Nepal
Side 7	Boganmeldelse - Mit liv med Nepals børn
Side 8	Der hvor sneen hviler
Side 12	Intermezzo i Arughat
Side 16	Nepal igen og igen
Side 17	Rejsen til Mustang
Side 20	The Consequence of Work
Side 22	Når angsten for det fremmede forsvinder, så ser man
Side 25	Løst og fast
Side 26	Prasad's – A Manifestation of a Generation
Side 29	Et stort skulderklap til Jysk landsbyudvikling i Nepal
Side 30	Løst og fast
Side 33	Evaluering af Danidas støtte til fredsprocessen
Side 34	Nekrolog - Inger Lissanevitch
Side 35	Arrangementskalender

Formand og ansvarshavende redaktør
Lars Gundersen
Telefon: 47 16 12 20

lars@nepal.dk

Næstformand, kasserer & medlemshåndtering
Birgit Nielsen
Telefon: 40 75 28 58

birgit@nepal.dk

Sekretær
Jørgen Rendsvig

jorgen@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem
Julie Damgaard

julie@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem
Lone Petersen

lone@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem
Ravi Chhetri

ravi@nepal.dk

Bestyrelsesmedlem
Kristina Djurhuus Christiansen

kristina@nepal.dk

Suppleant
Thomas Glerup

thomas@nepal.dk

Suppleant
Annette Gallaus

annette@nepal.dk

Billedredaktion, layout og sats af Nepal Vision
Knud West Hansen

knud@nepal.dk

FORMANDEN HAR ORDET

I år er det 40 år siden, at Danmark startede udviklingsbistanden til Nepal, og alene i år er rammen på 190 mio. kroner. Det danske udviklingsprogram startede ud med projekter inden for bl.a. renoivering, mejeribrug og telefonnet, mens midlerne de seneste år primært er gået til uddannelse, skovbrug, erhvervsudvikling, energi, menneskerettigheder, god regeringsførelse og demokrati, hvilket kan læses i det lille evalueringsresumé fra Danida andetsteds i bladet.

Meget godt kan siges om den danske bistand, men ulandshjælp alene skaber hverken demokrati eller den endnu sværere disciplin, der hedder god regeringsførelse. Blandt andet derfor er Nepal stadig blandt verdens fattigste lande. Og selvom Nepal er rykket lidt op i de seneste år, er landet ifølge Global Finance stadig nede omkring nummer 166 ud af 184 målte lande på indekset, idet landets BNP udgør ca. 1.400 USD. pr. indbygger.

Derfor bliver det meget spændende at følge valget i Nepal her i november måned, og i den forbindelse kan Jørgen Rendsvigs artikel "Valget i Nepal" skabe en god forståelse for baggrunden. Vi kan kun håbe på, at valget respekteres bredt - før, såvel som efter valgdagen

- og at der samtidig kommer en rimelig klar afgørelse til det bedste for Nepal.

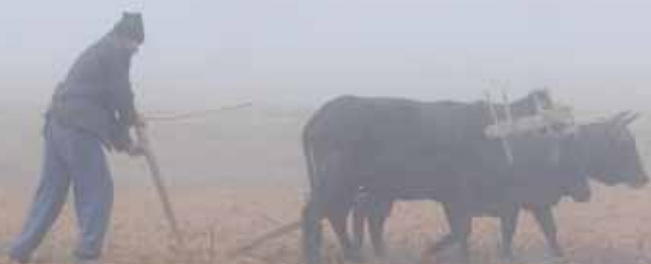
2013 er desuden 25 års-jubilæet for den første officielle danske bjergbestigningsekspedition i Nepal, nemlig Ama Dablam bestigningen i efteråret 1988 med Søren Smidt, Michael Hjort m.fl. Det var starten på en ny æra, hvor antallet af danskere, der rejste til Nepal, tog fart i løbet af halvfemserne – fra under 900 danskere i Nepal i 1990 til det kulminerede med 4.834 indrejser i år 2000.

Gudskelov rejser der stadig mange danskere til Nepal. På arbejde, for at undersøge muligheder, på projekter samt på ferie. Antallet af indrejser i 2012 nåede hele 5.389 danskere, og 2013 tegner flot – det er bestemt ikke umuligt, at vi når over 5.000 danske indrejser til Nepal igen i år. Det viser en ganske stor interesse for Nepal, som forhåbentlig kan give flere besøgende til vores foredragsaftener og flere medlemmer i selskabet.

Tak for i år, og jeg håber, at I alle bliver ved med at komme i det gode selskab i 2014.

Lars Gundersen
Formand

VALGET I NEPAL

Af Jørgen Rendsvig

Når dette læses, er valget til parlamentet og forfatningsgivende forsamling (Constituent Assembly, CA) gennemført. Vi vil fortælle om valgets resultat på www.nepal.dk. Her gives som baggrund en gennemgang af forløbet frem mod valget, fra marts til begyndelsen af november 2013.

15. marts udnævntes – efter lang tids politisk kævl – en embedsmandsregering under ledelse af højesterets præsident Khil Raj Regmi. Denne regering fik den ene opgave at gennemføre valget. Regeringen var udstyret med en 'kontrolkomité' – High-level Political Committee, HLPC – bestående af de fire store partier, der havde 5/6-dele af pladserne i den afgående forfatningsgivende forsamling. Det var UCPN (Maoist), Nepali Congress, CPN (UML) og Madhesi PRF.

Khil Raj Regmi

Gennemførelsen af valget krævede forskellige ændringer i den midlertidige forfatning, og

da der var tilslutning fra HPLC, kunne præsidenten godkende forfatningsændringerne med bred støtte.

En række opgaver, der skulle løses

Første opgave var at beslutte en valgdato. Det varede 3 måneder, før 19. november blev udpeget. Et novembervalg gav dels den fornødne tid til forberedelserne og lå dels bekvemt efter monsunen, efter høsten og efter festival-sæsonen. Næste opgave bestod i at fast-

lægge grænserne for valgkredsene. Det er en ældgammel sport for de politiske partier – ikke bare i Nepal, men overalt, hvor der gennemføres valg i valgkredse – at arbejde på at få fastlagt valgkredsene, så de giver flest mulige mandater til lige netop ens eget parti. For at forsøge at minimere det

Nepali Congress (NC)

Leder: N.C. Koirala

United Communist Party of Nepal (Maoist) (UCPN (Maoist))

Leder: Pushpa Kamal Dahal

Communist Party of Nepal (Unified Marxist Leninist) (CPN (UML))

Leder: Madhav Kumar Nepal

Madhesi People's Right Forum (Madhesi PRF)

Leder: Upendra Yadav

pres, der kunne forventes i den anledning, henlagde valgkommissionen i juni opgaven til en særlig kommission. Med Nepals voksende urbanisering, der betyder, at landdistrikterne langsomt affolkes, mens folketallet i byerne og i lavlandet Terai vokser, kunne det synes rimeligt at flytte mandater til byerne. Men hvor mange og hvordan? De små sproglige og etniske grupper, der typisk findes i Himalayas dale, skal jo også kunne få repræsentation. Efter megen diskussion opgav kommissionen at finde en formel for ændringer og indstillede i stedet i starten af august, at valgkredsene slet ikke skulle ændres. Dette udløste vrede og opstandelse, især selvfølgelig i Terai, der havde set frem til større repræsentation, men valgkommissionen var enig, og sådan blev det.

En tredje, stor opgave var at etablere valglisten. Nepal har jo ikke noget centralt edb-baseret CPR-register, så der var egentlig ingen, der vidste, hvem og hvor mange der ville være over 18 år og dermed kunne deltage i valget 19. november. Da vælgerne ligesom i USA selv skal henvende sig for at blive skrevet på valglisten, blev tusinder af valglisteførere sendt ud i landsbyerne for at gennemføre registreringen. Næppe var fristen udløbet midt i juli, før der blev fremført krav om, at fristen skulle forlænges. Det endte faktisk med, at valgkommissionen, der ellers styrer slagets gang med hård hånd, gav efter og åbnede for en uges

ekstra registrering. Alligevel er der kun registreret 12,3 millioner vælgere ud af 18 millioner mulige. Ved sidste CA-valg var der registreret 17,6 millioner vælgere. Det tyder på, at tilltroen til, at politikerne kan løse landets problemer er dalende. Vi må håbe, at de valgte performer bedre, end disse tal er udtryk for.

I tilslutning hertil har det været meningen at udstyre alle nepalesere med et nationalt ID-kort med foto og fingeraftryk – et biometrisk kort. Dette projekt er imidlertid blevet forsinket. Vi er jo i Nepal, så det nåede ikke at blive realiseret inden valget. I stedet besluttede valgkommissionen at udsende plastiklaminerede valgkort med navn, 'citizenship certificate' nummer, fødselsdato, køn og foto, til udlevering dagen før valget til alle registrerede vælgere.

Politisk uenighed om tilslutning til valget

Der har gennem hele forløbet været en skillelinje mellem store og små partier. Det har givet sig udtryk på forskellig måde. Samtidig med udnævnelsen af Regmi-regeringen den 15. marts i år blev det på forslag af de fire store partier i HPLC besluttet, at antallet af mandater i den nye forfatningsgivende forsamling, CA, skulle reduceres fra 601 til 495. Herved ville forsamlingen blive mere arbejdsdygtig, men på den anden side ville en reduktion gå ud over de helt små partiers mulighed for repræsentation.

Dernæst var der et forslag om at indføre en spærregrense på 1 eller 1½ %. Et ikke helt urimeligt forslag i betragtning af, at den gamle forfatningsgivende forsamling havde ikke mindre end 18 partier med 5 mandater eller derunder (samt 9 partier med flere mandater). De mange små partier medvirkede til at gøre forsamlingen mindre arbejdsdygtig. HPLC syntes, at det var en fremragende ide (der jo netop også ville komme de store partier til gode), mens de små partier truede med at boykotte valget, hvis det blev gennemført. Ministerpræsident Regmi skar igennem og tog forslaget af bordet.

En række grupperinger af mindre partier, der ikke er repræsenteret i HPLC, har også på andre områder fremsat krav af den ene eller den anden slags om ændringer vedr. valget. Ét krav har været, at valgdatoen skulle udskydes, et andet at premierministeren skulle træde tilbage fra sit egentlige job som præsident for højesteret, et tredje at der skulle indkaldes til en rundbordskonference mellem samtlige politiske partier, der i enighed skulle beslutte de nærmere detaljer omkring valget, osv. Disse krav var suppleret med en trussel om at boykotte valget. Truslen var alvorlig, da en boykot fra andet end helt marginale grupper ville undergrave valgets legitimitet, både internt i Nepal og overfor omverdenen, der følger interesseret med. Der har derfor været stor interesse i at bringe alle partier om bord i valgprocessen og få dem til at slutte op om valget.

Modstanderne havde samlet sig i tre alliancer, og de to af alliancerne indgik i løbet af august/september aftaler/kompromiser med HPLC, der inde-

bar, at disse to grupperinger deltager i valget. De har især opnået, at den nye CA alligevel skulle være på 601 medlemmer ligesom den gamle. Oprindeligt skulle 240 mandater være blevet valgt efter det engelske system med flertalsvalg i enkeltmandskredse (og det fastholdes), mens 240 andre mandater skulle vælges efter forholdstalsvalg. Hele udvidelsen lægges i denne gruppe, der så vælger i alt 335 mandater. Igen en fordel for de mindre partier.

Den tredje alliance, ledet af CPN-maoist (en radikal udbrydergruppe fra det store maoistparti, der eventuelt vil være parat til til at genoptage borgerkrigen) stod sammen med en gruppe på 33 småpartier fast på deres krav. Da fristen for at få valgreglerne endeligt udstedt var ved at være tæt på, indkaldte præsidenten til et møde med alle partier, hvor han gav dem en belæring om betydningen af, at alle deltog i valget. Da dette heller ikke førte til en tilstrækkelig opblødning af fronterne, godkendte præsidenten få dage senere de ændringer, som aftalerne med de to første grupperinger havde givet anledning til.

CPN-maoist fortsatte derfor deres boykot af valget – de stiller simpelt hen ikke op. Herudover gav de udtryk for, at de i det hele taget ønskede at undergrave gennemførelsen af valget. De andre partiers valgkampagner skulle forhindres. Politisk argumenteres der med, at den nye CA ikke vil lave folkets forfatning, men blot støtte en 'sikkimisering' af Nepal med henvisning til nabostaten Sikkim, der som bekendt i dag ikke længere er selvstændig, men en delstat i Indien. Det er et perspektiv, der skræmmer

Valgkommissionens bygning på Kantipath

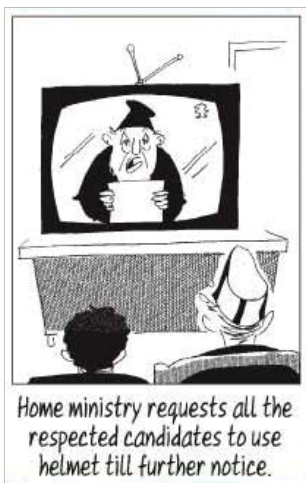
Ledere fra HPLC og ét af boykot-partierne fejrer underskrivelsen i starten af september af en aftale, der sikrer partiets deltagelse i valget.

mange i Nepal, da Indiens store indflydelse i landet får det til at virke som en meget realistisk udvikling. Men heller ikke i Nepal kan det accepteres, at et parti aktivt vil hindre den demokratiske proces.

Sikkerheden

Bl.a. i lyset af disse udmeldinger er der blevet fokuseret meget på sikkerheden omkring valget. 10.000-vis af politifolk, 61.000 militærpersoner og 45.000 andre, der er midlertidigt hyret til formålet, vil arbejde for den størst mulige sikkerhed omkring valget. Men opgaven er vanskelig, hvilket blev tragisk illustreret, da en af CPN-UMLs kandidater døde efter at være ramt af skud i hovedet fra forbipasserende 'gun-men' på motorcykel den 4. oktober.

Dette medførte denne syrlige kommentar fra avisen Republicas hustegner, der ikke har stor tiltro til regeringens evne til at beskytte kandidaterne:

Valgofficerer tjekker, om stemmesedlerne er klar til valget.

Opstilling af kandidater

Valgkommissionen, der styrer alle opgaver omkring valget, har også til opgave at registrere, dvs. godkende de partier, der ønsker at stille op til valget. Kravet er underskrift fra 10.000 valgberettigede. I 2008 blev 75 partier godkendt, 54 stillede op, 25 blev valgt. Til dette års valg tilkendegav ikke mindre end 140 partier oprindeligt, at de ønskede at stille op, men i sidste ende er det 'kun' blevet til 122 partier, der figurerer med navn og logo på den temmelig omfangsrige stemmeseddel i én eller flere valgkredse. I løbet af september blev der arbejdet hårdt på at få opstillet kandidater, så de var klar til godkendelse hos valgkommissionen omkring 1. oktober. I alt er der opstillet 11.000 kandidater til de 335 pladser, der fordeles ved forholdstalsvalg, mens der er godt 6.000 kandidater til flertalsvalget i de 240 enkeltmandkredse. De sidste 26 mandater udpeges af den nye regering efter valget. I løbet af oktober blev valgprogrammerne lagt frem. Kernepunkter er holdningerne til forfatningen, til udviklingsmålene for landet samt afskaffelse af load-shedding (elektricitetsmanglen). Mht. forfatningen udgjorde to emner de væsent-

ligste knaster i den foregående CA:

- styreformen – præsidentiel som USA eller parlamentarisk som fx Danmark, England og Tyskland
- føderalismen – der er enighed om, at Nepal skal være en forbundsstat, men antallet af delstater og hvorledes grænserne skal trækkes, er der ikke enighed om.

UCPN (Maoist) peger på en præsidentiel styreform, mens NC og CPN (UML) går ind for en parlamentarisk styreform. Mht. antallet af delstater har de store partier også forskellige synspunkter: NC – 7 delstater (evt. 13); UCPN (Maoist) – 11 delstater; CPN (UML) – 7 del-

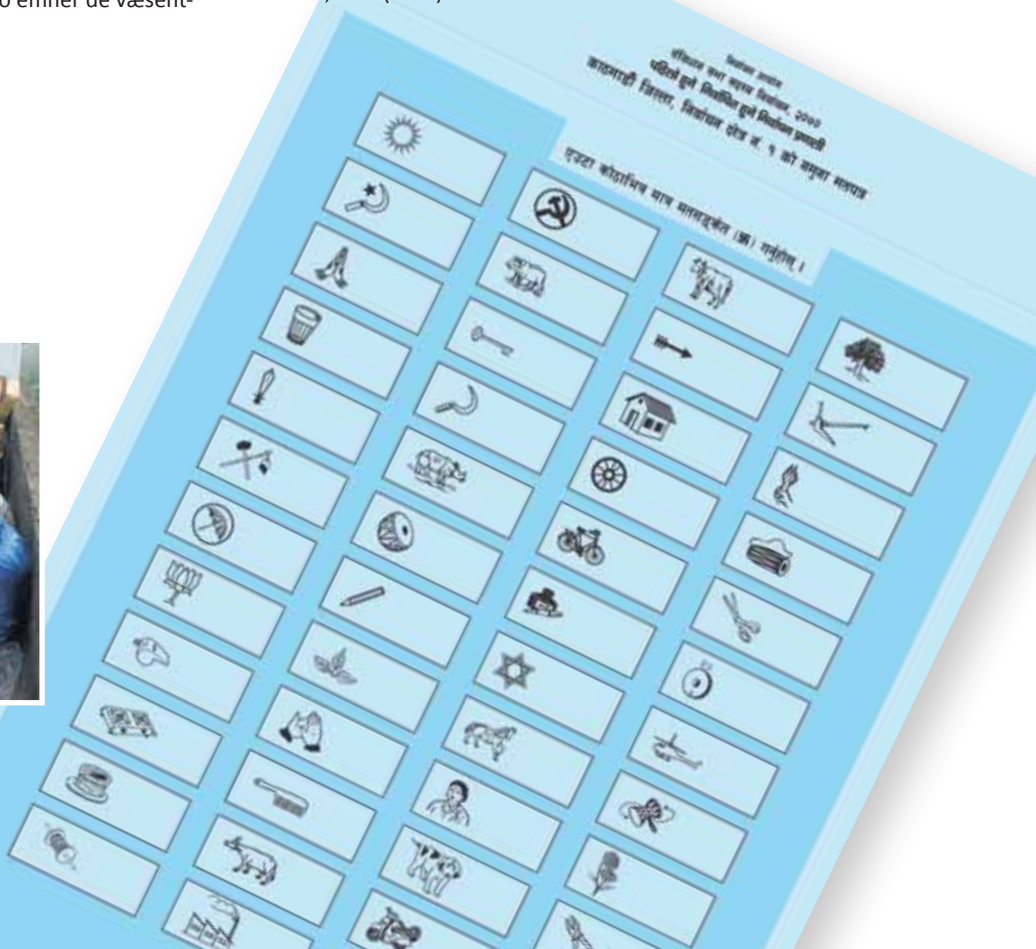
stater. Madhes-partierne fokuserer på Terai, hvor de foreslår én eller to delstater.

Disse og mange andre spørgsmål skal den nye forfatningsgivende forsamling tage fat på efter den 19. november. Dog skal der allerførst udpeges en ny regering, og det er en proces, der erfaringsmæssigt kan tage sin tid.

Hvis alt går, som det ser ud til i skrivende stund, vil valget blive gennemført under fredelige og ordnede forhold. Man må så sige, at Regmi-regeringen har været en succes. Den har leveret varen. Regeringen blev udnævnt med det ene formål at gennemføre valget, og det mål har de fastholdt med stor viljestyrke og fasthed, og det er sket uden at gå på kompromis med den folkelige forankring, som en sådan demokratisk proces skal have.

København, 5. november 2013

VIBEKE PEDERSEN MIT LIV MED NEPALS BØRN

Anmeldt af Annette Gallaus

Bogen er en dejlig beskrivelse af forfatterens kærlighed til Nepal, et af verdens fattigste, men også smukkeste lande, og ikke mindst til børnene. Mange børn lever et hårdt liv i fattige kår, med en far eller en mor, som ikke er i stand til at tage sig af dem. Børn, for hvem det ikke er naturligt at gå mæt i seng hver dag. Vi følger Vibeke fra hendes første møde med Nepal og en skelsættende oplevelse med en lille dreng, som er på vej op af en bjergsti med en sæk ris på ryggen, hvor han pludselig segner af træthed. Her opstår tanken om at gøre noget for børnene i Nepal – en tanke, der fører til børnehjemmet NHOCCA. Det har været ti år med glæder, sorger og skuffelser, men også sejre, i et land med en anderledes kultur end den, hun er vant til.

”Mit liv med Nepals børn” viser, hvor svært det er at få noget til at lykkes, når korruption, undertrykkelse og mandchauvinisme hersker alle steder. Bedst da Vibeke tror, at alt er i orden, kommer hun på børnehjemmet og ser den daværende leder sidde og bispise sin egen familie i stedet for at bruge pengene på børnene. Det var de første 5000 kr., som var samlet ind blandt sponsorer,

og hvordan forklarer man så lige det? Stædighed og kærlighed får Vibeke til at kæmpe videre for børnenes skyld. Hun kan i dag, ti år efter, sammen med medarbejderne på børnehjemmet være stolt af deres arbejde. Det er dejligt at læse, at hun tænker nye ideer godt igennem og ikke bare gør, som vi plejer i Danmark, men i stedet overvejer, hvad der er det bedste i forhold til den nepalesiske kultur. Det har hun lært efter historien om bamserne. Vibeke troede, at en sovebamse kunne give børnene trykthed, når de havde efterladt mor og far hjemme i landsbyen og var helt alene om natten. Sådan er det ikke, børn i Nepal aner ikke, hvad de skal bruge en sovebamse til. De er vant til at sove flere i samme seng. Det er trykthed for dem.

Forfatteren henviser i bogen til egne oplevelser i barndommen, som bestemt ikke har været særlig nem. Jeg kunne umiddelbart ikke helt forstå sammenhængen med hendes børn i Nepal - men ved lidt eftertænksomhed alligevel.

Læs bogen og døm selv.

Mit liv med Nepals børn
– sådan blev min drøm om et børnehjem i Nepal til virkelighed

Af Vibeke Pedersen

267 sider. Forlaget Harald, 2013.

Lamadans efter overstået meditation i Samagaun

Størstedelen af kvinderne i Samagaun har ingen uddannelse og arbejder i markerne

DER, HVOR SNEEN HVILER

Tekst og foto: Stephen Freiheit

Himalayabjergene er andet end udfordringer for eventyrere med trang til at teste sind og fysik. Bjergene er hjemsted for mange landsbyer, hvor lokalbefolkningen lever under trange og vanskelige kår. Landsbyen Samagaun ligger for foden af verdens 8. højeste bjerg, Manaslu og nåes til fods på omkring otte dage fra Kathmandu. I Samagaun bor 1000 mennesker i 200 enkle huse bygget af skiferstykker, elektricitet er tilgængelig to timer dagligt, vand og brænde skal bæres fra kilder og sparsom skov. I 3.800 meters højde lever Samagauns beboere et udsat liv, hvor mange rammes af slidgigt allerede fra 30-års alderen, mødredødeligheden er høj og 3-4 ud af ti børn dør, inden de fylder fem år, af sygdomme som lungebetændelse og infektioner uden adgang til lægehjælp. Det gamle buddhistiske kloster i Samagaun spiller en vigtig rolle i det lille samfund i kraft af traditionel, monastisk uddannelse, adgang til daglige måltider og tag over hovedet. Samagauns beboere deltager ofte i klosterets ritualer. Meditationer kan vare i dage og uger og afsluttes ofte med lamadans og efterfølgende uddeling af velsignelser og mad.

Samagauns børn begynder at arbejde i en meget ung alder. Pigen her passer familiens yakbestand

Børn fra Samagaun vasker sig ved landsbyens fælles vandpost

Mødre dødeligheden er høj i Samagaun. Nybagt mor får gratis lægecheck

Mor med barn i Samagaun

Fotograf Stephen Freiheit og projektleder Thomas Kurek har i en længere årrække arbejdet med unge nepalesere i forbindelse med fotografiske workshops og produktion af tv-dokumentar programmer i samarbejde med Today's Youth Asia (TYA) og Center for Kultur og Udvikling (CKU). I forbindelse med produktion af en tv-dokumentar til den statsdrevne nepalesiske tv-kanal NTV Plus, besøgte de Samagaun mellem Manaslu og den tibetanske grænse i selskab med Jhigme Lama, det kommende overhoved for landsbyens buddhistiske kloster og en malaysisk læge, som uddelte 30 kilo medicin, doneret af en malaysisk NGO.

www.freiheit.dk

INTERMEZZO I ARUGHAT

Tekst og foto: Ole Einar Hansen

Netop som vi skal til at hanke op i grejet og finde vores lejrplads, bliver vi anråbt af en repræsentant for den autonome, maoistiske distriktskomité. Venligt, men bestemt, afkræver han os 100 rs. om dagen hver! Men da der netop er indgået en formel våbenhvile og samarbejdsaftale mellem de seks politiske partier i parlamentet og maoisterne om at etablere en overgangsregering den 1/12 2006, og da vi allerede i Kathmandu har betalt for en speciel trekkingtilladelse her ved Manaslu, ja, så insisterer vi på, at han afstår fra at opkræve denne dobbeltbeskatning. "Nej," siger han, "det må vente til efter den 1/12, for så længe har vi kontrollen, og der kan ske så meget." Han er hverken til at hugge eller stikke i, så vi må hver ryste op med 2.200 rs og får selvfølgelig også en kvittering, men gad vide, om han repræsenterede andre end sig selv. Folkene har båret grejet over på den anden side af floden Budhi Gandaki og slået vore telte op ved en lille købmansbutik.

Hen under aften ser vi et kompagni nationale politifolk på

løbeeksercits gennem byen! Kan man nu forstå det?

Jeg er i Nepal med Jens Walther Jacobsen. Det er sidst i november 06, og vi er på vej rundt om Manaslu. Da det stadig er et restricted area, har vi søgt særlig tilladelse, og da vi skal have forplejning med til godt 20 dage, har vi været nødsaget til at medbringe en servicestab på hele 10 mand! Mange, men også sjovt og hyggeligt. Gutterne, der bærer for os, hedder Sherpa, Nima og Mingma. Desuden har Navaraj i Arunghat ansat Bohaj Subba og Ram Bahadur. Køkkenholdet består af kokken Dawa, og medhjælpere er Rajesh, Bigasj og Arbin. De gør det særdeles godt, knokler så snart vi er fremme og er altid positive. Nepaleserne kan bare det der!

Lidt om livet i Samagaon

Vi er oppe på nordsiden af Manaslu Himal på vej fra Syala til Samagaon. Vi kommer gennem den åbne dal, der har karakter af en mindre slette og ser byen ligge i en lun sænkning vel 20 meter under os. En tre etagers byport – som nærmest er kendetegnet for egnen heroppe i

Gennem skovene ved Syala ser vi direkte op til store crevasserende gletschere, der driver ned fra Manaslu

højlandet – byder velkommen. Men også en fin chörten og en lille tempelgård pryder denne entré, hvis man, som vi, kommer fra sydøst. Herefter ser man lange, sammenbyggede toetagers huse med skifertagbelægning og de klassiske beflag på tagene. Halm fra den nylige høst ligger dekorativt hen over udstage, og på en bakke i det fjerne ligger Samar Gompa omgivet af sølvbirke. Dalen afsluttes af Manaslus nordlige udløbere, hvorfra en dramatisk gletscher driver ned.

Samagaon er den største by i dette område. Byen består af lange rækkehuse med hver deres lille gårdsplads, og der skal nok være omkring 150 boliger og vel mindst 1.000 mennesker. De små gårdspladser er afgrænset af stengærder, og her og dér er der rejst små tårne til hø, for at kvæget ikke skal æde af det i utide.

Rækkehuse er ikke ualmindelige i Nepal, fx er den lille by Syabru ved Langtang også opført sådan. Men her er de op til 30 meter lange og anlagt i tre til fire rækker. Byen har en udstrækning på 2-300 meter. Det

er en meget tibetansk kultur, men mange nepalesiske tibetanere vil hellere betragtes som gurung. Sjældent har jeg set så udpræget traditionel tibetansk beklædning. Kvinder og børn bærer hjemmespundet og vævet tøj, og jeg ser kun enkelte voksne mænd, klædt vestligt. Kvinderne har travlt med – ja, netop at spinde, karte og væve. Dagliglivet er folkeligt og præget af de forhåndenværende muligheder. I en gård sidder en kvinde bogstaveligt talt i lort til anklerne og væver. Det er her, familien har plads til at tørre de indsamlede kokasser. Et sted er en tilrejsende skrædder netop i gang med at sy det grove stof sammen til en kofte.

En bæk løber gennem byen. Her bliver der leget, vasket og hentet vand. Heste, køer og høns trisser også rundt i gyder og stræder, tilsyneladende uden opsyn. En smedefamilie af kami-kasten har fået tilladelse til at slå sig ned i en gård. De har rejst et simpelt telt og opholder sig her, så længe der er arbejde at udføre. Ungerne er ude og lege og vil gerne i kontakt, selv om vi ikke kan snakke sammen. De hilser os

pænt og respektfuldt med Namaste og hænder op foran den snottede næse. Ikke noget tiggeri. Igen slår det mig, at selv om disse børn – med vores målestok – mangler alt, så ser de ud til at trives. Selvfølgelig kunne de have gavn af noget bedre hygiejne, og bliver man syg heroppe, fx simpel diaré, er der ofte store problemer, og alt for mange børn og svage-lige gamle mister livet. Det er et vilkår i ethvert fattigt land. De kunne også bruge noget kreativt legetøj, men fantasien mangler ikke, fx ser jeg to små knægte, der kæmper med at lave en vippe af et stort stykke træ lagt over en sten. Det lykkes et par gange, men ungerne trimler hurtigt af... op igen og mase løs, igen og igen under stor jubel, indtil legen ikke er sjov længere. Og selv om de tilsyneladende mangler alt, så har de noget væsentligt, som

vores børn kunne bruge: de har mor og bedsteforældre lige ved hånden.

I en gård sidder munke fra det nærliggende kloster og læser op af de hellige skrifter – måske som tak for en god høst. Ved det gamle tempel stiger en svag røg op, og vi ser, at mange mennesker, næsten alle kvinder med børn, er forsamlet til en lille ceremoni, samt at en mand er ved at koge ris i en kæmpegryde. Brændslet er kokasser, og røgen lægger et slør ud mellem de messende kvinder. Bedemøllerne knirker, mallaens perler smutter mellem de ru fingre, babyer ammes, der bliver skænket smørte. Fred hviler over Samagaon.

En lama dukker op, og vi bliver indviet i, at denne puja skyldes måneskiftet, og at man priser den store guru – Padmasambhava.

Her i Samagaon er der en skole og et par guesthouses med et lille varesalg, men ikke nogen egentlig købmand. Her er dog elektrisk lys og en satellittelefoncentral, men det er vist også de eneste moderne installationer på disse kanter. Men sådan vil det ikke vedblive med at være, for her er potentiale til et nyt kæmpe turisteventyr, når infrastrukturen og servicefaciliteterne blive løftet lidt.

Sammenlignet med andre trekkingsteder kommer der kun meget få turister til Manaslu. Efter Navarajs vurdering kommer der én gruppe (8-15 personer) om dagen gennem Samagaon i sæsonen.

Vejen over Larkya La

Vi har bestilt vækning til 04.00. Termometret viser -3,3 grader i teltet. Det kunne være meget værre her i godt 4500 meters

højde. Bigasj er viklet i tørklæder, da han bringer os morgenente, men er glad som vanligt. "Good morning, Sir - bedtea." Hurtig pakning og ind i stenhuset her ved Larkya Phedi, hvor folkene har sovet, og hvor det synes, som om alle arbejder på højtryk for at få et solidt morgenmåltid. Det er dette her, vi betaler for. Vi hoster os gennem røgen – røgen fra brændende azalea-kvas, som drengene bruger til at varme sig lidt på. Det må have været koldt i dette simple stenhus, som mangler såvel vinduer som dør. Men disse folk piber aldrig. Masser af varm te og en solid havregrød, og så er det bare med at komme af sted. En time før solopgang er vi på vej op langs Larkya-gletscheren. Det er buldermørkt, så vi har pandelygterne på – vi, som har. Bærerne er for længst startet, føj for satan at skulle bøvl

Fike kække drenge med rasende fart på kæpheste gennem Na's gade

Ved det lille sted, Labu Bensi, er der en imponerende stor og højtliggende hængebro over Burhi Gandaki

op ad denne sti med 30 kg på ryggen uden at kunne se, hvor man træder. De første 100 meter er seje, og vi puster, humper lidt bagefter og er lettere nervøse over situationen. Men så lysner det – ganske langsomt kommer lyset – livet – tilbage og jager dæmoner og andet uheldsvangert djævelskab væk. Solen slår først ned på en hvid grænsetinde mod nord, måske Himlung. Klokken er 06.00, og vi kan slukke for lanternen. Snart ser vi spurvefugle vimse omkring og pirke lidt i moræneskrænterne. Hvor i alverden sover disse små kræ om natten?

Lille mand i klassisk hjemmевævet tøj, Lho

Vi går lige langs Larkyas østgletscher, der rækker flere kilometer ned fra passet, men desværre er gletscheren næsten dækket af sten og morænegrus. Stien, som efterhånden svinder ind, går nu gennem et kæmpe moræneland af små bakker, op og op. 10-20-30 meter op, og vi er ved at miste pusten. Vi går nu på sne, og klokken 09.00 varmer solen så meget, at sneen ikke kan bære os. Vi bryder gennem den hårde sneskorpe og synker i til over støvlekant, igen og igen. Vi passerer 5.000 højdemeter og kan stadig ikke se passet. Det er nu helt lyst, og vi er ved at indhente bærerne og ser, at de har store problemer med at komme gennem sneen. Og så er vi der pludselig, passet Larkya La i 5.130 m pyntet med ydmyge bedeflag omkring et par store sten og resterne af et lille stenhus. Klokken er godt 09.00, og vi har allerede været fire timer på benene.

Passet er som en lang flad ryg og strækker sig godt 100 meter. Udsigten er vidunderlig til et

nyt og for mig ukendt Himalaya. Ind mod nord og Tibet er det Himlung Himal, herefter – også som grænsebjerg – Cheo Himal, begge tæt ved 7.000 meter høje og spektakulære. Endelig, men lidt fjernere, Kang Guru Himal, og endnu længere væk mod vest ser vi Annapurna II. Sikken en morgen! Mest overraskende er det dog at kikke ned i dybet, ned mod tre store gletschere, som driver ned og ned gennem ukendte dale.

”Herfra er der 1.400 højdemeter ned til Bimtang,” siger vores kok, Dawa. Og ikke nok med det, stien er iset, og senere går det stejlt ned gennem løse sten. Bærerne har igen store problemer, falder flere gange, det samme gør vi.

1.000 meter nede og med knæene i laser støder vi ind i en af de tre gletschere, og vi kan nu fortsætte ned langs en opkørt moræne. Her er forkrøblet sølvbirk og ganske lavt azaleakrat. Endelig går vi ind på en lille eng mellem morænen og

den stejle bjergside, hvor vi ser et par små bygninger – Bimtang. Det tog os i alt ni timer, altså fire timer at gå 600 meter op til passet og fem timer at gå de 1.400 meter ned. Bimtang er tre små tehuse, og vi finder hurtigt Dawa og folkene, der sidder og varmer sig omkring et ildsted. Alle husene styres af unge kvinder fra landsbyerne længere nede og fra Samdo. Vi får teltene op, og et par småunger vil gerne hjælpe til.

Drengene fester til aften og søger at charmere pigerne. Den ene er tibetansk og fra Samdo på den anden side passet. Hendes mand er lærer i Samagaon, men hans familie og altså hendes hjem er i Tilje, 800 meter længere nede ad bjerget. Hun passer så dette lille tehus i sæsonen. Manden er kun hjemme, når skolen holder lukket i årets to koldeste måneder.

Endnu et lille paradys og et par ord om kvindeliv i Himalaya
Kun en måned til jul, så tro fanden, det er så koldt! Men

en strålende smuk morgen. Jeg humper ud af teltet på mine kvæstede ben kl. 06.15 for at se solen ramme de højeste toppe. Flottest herfra er Cheo og Himlung Himal, begge godt 7.000 m. Langsomt sniger det gulorange lys sig ned over tinder og gletschere. Bag mig mod syd ser jeg Phungi – Æslet - 6.398 m og Man Siri Himal 7.059 m. Solen kommer ned til os klokken 08.00, og vi smider os lidt i klapstolene og nyder livet. De stejle skråninger her er beklædt med azaleaer, og vores værtinde fortæller, at de blomstrer sidst i maj måned, røde og hvide. Det er en fin og klar vintermorgen i Himalaya. Bækken er let frossen, men vandet risler underneden, og her, hvor solen endnu ikke varmer, står de nøgne træer som forsvulvede krystaller.

To småpiger er hurtigt ude og lege med – ja, med hvad? Lige nu er de meget optaget af at

En af vores bærere på vej gennem fast sne til Kang La, 5.300 meter, Na Phu

gemme sig under en stor bambuskurv – blive væk! Sådan holder man ofte en høne med småkyllinger i ro.

Det er svært at løsrive sig fra Bimtang – igen et lille Paradis. Først ved middagstid bryder vi op. Går over en lille bro for enden af Himlung-gletschere og ser fødslen af Suri Khola, direkte fra gletschermunden. Udsynet mod øst og Manaslu lukker sig op. Vi ser ind mod en verden af vilde tinder og gletschere, hvis tunger rækker helt ned til skovgrænsen, hvor flere fyrreskove står nøgne og livløse på grund af svampesygge. Dette er et overraskende vildt wonderland, som jeg må se nærmere på en anden gang.

Frokosten tager vi i den tætte skov, og Dawa og folkene varmer maden over bål. Senere kommer vi forbi en lille skovvejendom ved Surki Khola, hvor en kvinde tilbyder os noget at

drikke, men selv om vi er godt trætte, beslutter vi at fortsætte lidt endnu. Klokken 16.30 er vi ved Sati Khola, hvor der er et tehus, som er drevet af tre søstre fra Tilje. De bliver helt oplivet af vores besøg og ikke mindst af, at vi vælger at sove her.

Det er aften. Vi sidder ved ilden og løser op for vore spændte muskler. Lillesøster på 23 år er klart den kvikkeste. Hun kvidrer løs, mens hun flittigt fodrer ovnen med kokasser. Drengene flokkes om hende og de to ældre og mere tavse søstre. Langsomt, men sikkert trænger varmen og hyggen ind i min trætte krop.

Navaraj byder på Tuborg til maden, og der er lagt op til en røhyggelig aften, hvor drengene skal sove under tag i en simpel dormitor. Efter arbejdet har Dawa travlt med at charmere den yngste og bedyrer, at han vil sove på briksen i stuen. Vi takker tidligt af og lister i seng med to varmedunke. Ude i teltet tænker jeg på de to ældre søstre, der var tavse og ret triste. De deltog ikke i den pjattede snak med drengene. Hver morgen går den ældste, som vel er 35 år, til huset højere oppe på bjerget, for måske kommer der nogen, der ønsker at købe lidt at spise og drikke... "Ja," siger Navaraj, "de har ventet hele deres ungdom på, at nogen skulle komme til familien og tilbyde ægteskab... nu er det lillesøster, der får al opmærksomheden, deres liv er spildt!"

Børn er generelt meget beskidte, og de må selv finde eller lave deres legetøj, Phu

Lillesøsters – bahinis – kåde latter klukker mig til ro.

Det slår mig, at mange af Nepals undertrykte kvinder er særdeles selvstændige og stærke. Det seneste par dage har vi stiftet bekendtskab med tre grupper kvinder, der hver for sig viser, at de uden megen hjælp kan håndtere disse fjerne og ensomme tehuse. Mange af dem er gifte kvinder med små børn, hvor mændene er langt væk, eventuelt i udlandet. Deres opgave er at byde fremmede og ofte brovtende mænd indenfor. Være charmerende selskab og friste dem til at købe, bruge penge, ikke mindst på raksi og chang ... Det er store krav. Så vidt jeg har set, går det ret godt, og det siger heldigvis også noget om Nepals mænd ...

Overstående beretning stammer fra Ole Ejnar Hansens fantastiske og rigt illustrerede bog 'Vandring i Himalaya', der er udgivet på forlaget "The enlightened yak" i 2013. Ole har fortalt om bogen på et medlemsmøde i Aarhus, og han kommer igen til selskabets generalforsamling den 3. april 2014 i København.

NEPAL IGEN OG IGEN

Tekst og foto: Vinni Smed og Hans Hjordt Hansen

Vi rejste til Nepal første gang i 1998 på et trek til Mustang. Året efter tog vi en 3 ugers trekkingtur i Indre Dolpo, inspireret af Peter Mathiesens bog "Sneleoparden". Der gik nogle år, inden vi vendte tilbage. Årsagen lå primært i den uro, der var i landet med maister, som samme år, vi var i Dolpo, overfaldt og dræbte ca. 50 soldater og betjente ved det checkpoint, vi lige havde forladt i Dolpo. I 2005 var vi igen tilbage i Nepal. Vi havde rejst gennem Rusland og Kina, og fra Chengdu i Kina var vi kørt gennem Tibet til Nepal. Det var dejligt at være tilbage i Kathmandu, selv om der stadig var uroligheder. I 2006 arrangerede Kipling Travel Snowman trek for os i Bhutan, og efterfølgende blev vi turledere for Kipling Travel.

Vi var blevet ramt af Himalaya-syge, hvilket betød, at vi var nødt til at vende tilbage til dette store område igen og igen. I de følgende år har vi rejst privat og som turledere og besøgt Nepal mere end 15 gange. Det har været trekking-ture til Everest Base Camp, Langtang og Manaslu samt mange kulturrejser. I dag har vi det sådan, at vi skal besøge Nepal mindst én gang om året.

Vi har nu trukket mere end 2.500 km i dette fascinerende område og nydt den storslåede natur og de mennesker, der bor i det høje Himalaya. Ud over Nepal og Bhutan har vi været på trek i Zanskar i Indien. Vi skylder en stor tak til de mange bærere, guider, kokke, køkkendrenge, heste- og yakpassere, som har gjort disse ture mulige. Det har føjet en ny dimension til vores liv, og vi deler vores oplevelser med andre så tit, vi har mulighed for det.

Ud over rejserne er der nogle forfattere, der har inspireret os til nye ture og områder. Her skal specielt nævnes Michel Peissel, hvis bøger om Mustang, Zanskar, Tibet og Bhutan har været kilde til mange trekkingture.

Hvorfor begynde med Mustang?

Jeg hørte en radioudsendelse i slutningen af 50'erne. Den beskrev dette ukendte område som et kongedømme med sandstorme og en hovedstad, der var omgivet af en stor ringmur med en enkelt stor byport, der blev lukket om aftenen, fordi dæmonerne huserede udenfor om natten. Der blev drukket te, der indeholdt yak-mælk, harsk smør og rå æggeblomme. Desuden var polyandri legalt (en kvinde kunne gifte sig med flere mænd, dog kun brødre til hendes første ægtemand). Jeg blev meget fascineret af denne beskrivelse og drømte i mange år om at rejste til dette gemte hjørne af Nepal. I 1997 begyndte Vinni og jeg at planlægge en tur til Mustang for at få opfyldt drømmen. På internettet fandt vi tre bureauer i Kathmandu og bad dem komme med et tilbud på en rejse, som i store træk skulle følge den rute, Michel Peissel har beskrevet i bogen "Mustang a Lost Tibetan Kingdom". Allerede dagen efter kom det første forslag. Vi aftalte, at rejsen skulle foregå i september året efter. Regntiden ville så være slut, og foråret kunne være en kold tid at rejse i. Vi begyndte at købe udstyr og glæde os til afrejsen den 11. september 1998.

REJSEN TIL MUSTANG

Tekst og foto: Vinni Smed og Hans Hjordt Hansen

Kathmandu

Vi flyver via Delhi til Kathmandu, hvor vi bliver mødt af ejeren af Jannu Trekking. Spændingen er stor. Vil der overhovedet være nogen til at tage imod os? Vi har blot haft mailkorrespondance og overført en del af betalingen. Men han er der, står med et skilt "Hansen 2 pax" og et stort smil. Den fremmede kultur slår straks igennem, idet han iler Hans til hjælp med bagagen, mens jeg selv må klare min. Sjov fornemmelse. I en gammel taxa kører vi gennem Kathmandu på en farefuld færd. Totalt kaos, bilos, larm og tusindvis af mennesker. Vi bliver indlogeret på et godt hotel og drager af sted på sightseeing med vores guide Manos. Spændende og farverig by. Besøg på Swayambhunathstupaen med fantastisk udsigt over Kathmandu-dalen. Vandring langs floden ved Pashupatinath med ligbrænding. En naturlig dagligdags aktivitet for Hinduerne, men fremmed for os.

Bodhnath med den store stupa, som omkranses af en Tibetansk enklave med masser af boder, restauranter og en Tanga-malerskole. Overvældende!

Fra Kathmandu til Baglung

Næste morgen bliver vi hentet kl. 6.30 og kører til bussen mod Pokhara. Fin tur. Fra Pokhara kører vi med en meget nedslidt bil til Baglung, hvor vi bliver indkvarteret i et guesthouse. Egentlig udmærket på tredje sal i et smalt, gammelt hus. Men en kæmpe edderkop over sengen og mistanke om lopper tager noget af fornøjelsen. Vi får serveret te på værelset. Og inden middagen, som de har dækket op til os i et lille rum bag butikken, bringer de vandfad m/sæbe og håndklæde. Herlig treretters menu, langt over forventning, og meget lovende for de kommende tre uger. Vi går en kort tur i byen, men bliver indhentet af en strømafrydelse og finder tilbage i en fart. Da vi sidder uden for huset, vækker vi en del opsigt og falder i snak med en gruppe nysgerrige, meget søde unge.

Baglung til Jomsom

De følgende seks dage vandrer vi op gennem Kali Gandakidalen til Jomsom. Her følger nogle oplevelser og betragtninger undervejs: Dalen er utrolig smuk og frodig. Husene i landsbyerne er rigt udsmykket med træskærerarbejde. Vi ser de første af de høje bjerge, utrolig

flotte. Dhaulagiri-gruppen og lidt af Annapurna.

Undervejs en landsby med 10 huse ved floden. Tre var blevet begravet af et stensked, der var kastet over floden fra den anden side af Kali Gandakislugten. Floden var blokeret i 15 minutter, og derefter var vandet brudt igennem jordskredet.

Vi er ved at vænne os til ritualerne omkring måltiderne. Ved frokosten har køkkendrenge anrettet en presenning til os et skyggefuldt sted, hvor vi straks får serveret frisklavet citronsaft. Dernæst bringer køkkendrenge et vandfad med vand indeholdende et stænk cyklamenfarvet sæbe, og guiden kommer med et håndklæde, der bliver vasket i sæbevand hver dag. Dernæst bringer køkkendrenge den store bakke med serviet og alle herlighederne. Håndvask gøres inden aftenmaden.

En lille skolepige – måske 7 år – bliver sendt med os af sin mor/bedstemor. Det er svært at afgøre, folkene her ældes hurtigt. Hun har lang vej til skole i det højtliggende terræn.

Vi møder mange hyrder. De har får og geder med, som skal

til Nepal for at blive serveret under Dashain festivalen. Vi sender de første fire postkort fra postkontoret i Marpha, desværre har de ikke rigtig tid på postkontoret, da de er i færd med at slagte en ged ude på gårdspladsen!!! I stedet lægger vi postkortene i en lille rusten postkasse med hængelås udenfor. Deres skæbne er formentlig uvis.

Landskabet er ændret dramatisk de sidste dage. Det er goldt og tørt, og støvskyerne flyver om ørerne på os, nu hvor klokken har passeret 10.30, og vi er på vej mod Jomsom. Vi passerer en flok indiske præster, iført særpæget tøj, lange nederdele under en varm jakke, tynde ben i kondisko, uldne elefanthuer og blanke solbriller af den slags, man kan spejle sig i. De er på vej til templet i Muktinath med al deres bagage i store ternede plastiktasker.

Jomsom mod Lo Mantang

Vi sov ikke meget i nat. Alle hunde havde tilsyneladende rottet sig sammen og gøede nærmest uden ophold natten igennem. Da de endelig faldt om, stod inderkaravanen op, klokken var da 5.30. Vi når Kagbeni inden frokost i så god

Agner og korn skilles

Lo Mantang

Skolepigen, der fulgtes med os

tid, at vi kan ligge og slappe lidt af i solen. Vi beslutter at tage et værelse i stedet for telt og dermed ofre 20 kr. i håb om at sove bedre i nat. Næste morgen er kontrolstationen totalt lukket, da vi kommer kl. 7. Det viser sig, at kontrolloficeren er ved at stå op i den anden ende af byen og er ved at vaske sig. Kl. 7.30 ankommer han, og vi får vore stempler, dog først efter al bagage er blevet undersøgt og en liste over al ikkebrændbar emballage er udfærdiget, så det kan tjekkes, at vi har det med ud af Mustang igen. Øvre Mustang ligger foran os!

Vi spiser frokost i Tangbe, som er den første by, vi møder i Mustang. Et utroligt skønt sted. En times yderligere gang med en voldsom stigning op til Chele. Vi skal bo på det eneste "hotel", med en fantastisk udsigt over flodlejet og Nilgiri i baggrunden. Et hus med mange rum og en hyggelig ældre ejer. Det viser sig, at han og de 12 andre familier, der bor i Chele, alle har huse i Kathmandu og børn, der studerer i udlandet. Toiletet er i nabohuset, som han også ejer. Det indeholder en stald med en hest og en ko, som man lige skal flytte, inden man går

op af en trappe til 1. sal, hvor der er et hul i gulvet og et i loftet til udluftning samt en jordbunke, "værs'go at skylle". Sover godt hele natten i vores værelse; det blæste for meget til at slå telt op, da vi ankom i går. Smager den lokale te med salt og harsk yakoksesmør efter at have set konen i huset tilberede den i et stort træør med smukke messingringe om. Teen smager ikke så slemt som forventet. Alle holder nøje øje med os under prøvesmagningen og griner.

Vi skal videre op, og det er en hård opstigning gennem et storslået landskab til Samar. Vi går en rundtur i byen. Udefra virker husene lukkede, men indvendig er de bygget op om en åben plads. En trappe fører videre op til taget, hvor brænde ligger til tørring. Fire meget snavsede børn har spottet os og kommer løbende op til os. De har samlet en masse nedfaldne efterårsblade, som vi får overrakt. Senere da vi møder dem et andet sted i byen, må vi aflevere dem igen, så det er godt, vi har gemt dem.

Videre til skolen, der ser meget lukket ud. Der er tre lærere og ingen børn. Børnene er i marken. Den ene lærer ligger og

sover i et rum, hvor de lige har slagtet et får. Skindet med køddrester ligger på gulvet, og kødstykker og indvolde hænger til tørre under loftet. På de gode dage er der 13 børn i skole. På vores vej videre spiser vi frokost i et lille tehus, hvor vi er tæt på at falde for fristelsen til at smage den lokale vin. Heldigvis bliver vi advaret af en guide, der kommer fra Lo Mantang. Han fortæller, at vinen er lavet på vand, der ikke er kogt, og at vi formentlig derfor vil blive syge.

Undervejs til Tsarang passerer vi en ca. 300 m lang Ghaimimur, der er den længste kendte mur med manisten. Før selve byen møder vi den imponerende port, der viser, at det er en vigtig by. Tsarang har et meget stort kloster, en Gomba, der i sine velmagtsdage husede tusind munke, - i dag er der tre tilbage.

Lo Mantang

Vejen er meget gold fra Tsarang, indtil vi når indgangen til Lo-sletten. Det er et flot syn at kigge ned på byen med fire gombaer og paladset samt ringmuren. Høstarbejdet er i gang på alle markerne. De benytter segl til at høste med, heste eller kvinder til transport

af kornet, og avnerne blæses fra i vinden. Det tager ca. ½ time at nå ind til ringmuren og gå gennem den store gamle byport. Porten lukkes dog ikke mere om natten for at holde de onde ånder ude. Det er et stort øjeblik endelig at være her efter at have ønsket det i 40 år. Det er nu 12 dages vandring, siden vi forlod Baglung.

Vi bor på byens eneste "hotel", i telt på taget og har fint udsyn over hele byen og høstarbejdet. Vi bor lige over for indgangen til kongepaladset. Én time efter vi er ankommet, får vores embedsmand arrangeret et møde med kongen og dronningen af ca. 15. minutters varighed, da kongen skal af sted til deres sommerpalads, ½ times ridt fra Lo Mantang. Inden vi kommer ind i rummet til kongen og dronningen, må vi to etager op og passere 3-4 bidske mastifhunde, heldigvis er de tøjret. Kongen kan godt huske prins Joachim, der besøgte Mustang som en af de første udlændinge, da området blev åbnet i 1991. Dronningen serverer te og biskuits. Værelset er spartansk udstyret med kinesiske møbler.

Vi går en rundtur i byen og handler lidt. Byen er umådelig

beskidt. Heste, køer og muldyr går frit omkring og bor i underetagerne. Midt i fortovet er en affaldsrende á la dansk middelalder. Vi går rundt i byen med de krogede gyder og med huse i 3-4 etager. Vi besøger buddhist-skolen og den nedslidte gomba. Hotellet har en generator, så vores bærere kan se videofilm om aftenen. Vi vågner op til en smuk og solrig fridag. Får store fade med varmt vand bragt op på taget, så jeg kan vaske hår, og Hans kan barbere sig. Herligt. Sidder i solen og skriver postkort, køber frimærker i det lille bitte posthus nedenunder og får kortene stemplet. De vil blive afhentet næste morgen kl. 6 af postbuddet, der gående bringer post til og fra Jomsom. Inden middagen når vi at gøre nogle gode køb hos en ung mand. Vi kommer ind i hans hus og ser blandt meget andet Michel Peissel's bog "A lost Tibetan Kingdom" og spørger derfor, om han kender til personerne fra dengang. Han fortæller os, at hans far er Pemba, og at de kender Michel Peissel særdeles godt. Pemba er den unge adelsmand, i hvis hus Michel Peissel boede i længere tid, og som hjalp ham rundt i området. Hans far lever, men er ude at høste. Hvis vi kommer igen næste morgen tidligt, kan vi møde ham. Vi står tidligt op og går hen

for at hilse på Pemba selv og på hans barnebarn. Det er en stor oplevelse at møde en person, som har spillet så stor en rolle i bogen om Mustang, der inspirerede os til trekkingturen. Om aftenen danser og synger vores bærere i køkkenet.

Tilbage til Jomsom

Tilbageturen er begyndt, og nu går det nedad næsten hele vejen, ren slentretur og utrolig smukt med Nilgiri og Annapurna helt klare i strålende sol mod en blå himmel. Det kan ikke beskrives, det skal opleves og nydes på stedet. I Tsarang besøger vi ruinerne af paladset med en våbensamling og arkitektens afhuggede hænder, som han fik hugget af, for at han ikke skulle tegne og bygge et tilsvarende palads. Vegetar-mad begynder så småt at blive uinteressant, så vi spiser mindre. Vi går tidligt i seng efter drab på en enkelt stor kakerlak over min seng.

Næste dag passerer vi igen den lange smukke Ghamimur og det usandsynlig flotte bjerg-landskab i farverne terrakotta, blå og okker. Det har sneet på bjergtoppene om aftenen og om natten.

På det sidste stræk mod Kagbeni kan vi gå i flodlejet fra Chele

og kigge efter ammonitter. Vi ankommer sent til Kagbeni og får at vide, at der ikke har været fly mellem Pokhara og Jomsom i to dage!!!

Wake-up tea kl. 5. Vi har aftalt at nå Jomsom tidligt nok til evt. at nå et fly en dag før planlagt, hvis der flyves!!! Ankommer til Jomsom kl. 8.30, men der er ikke plads i de fire fly, der faktisk letter i løbet af formiddagen, inden blæsten sætter ind. Vores kok tilbereder en overdådig middag til os efterfulgt af en lækker lagkage med teksten "Mustang trekking 1998" kantet med småkager og slik. Den sidste nat i Jomsom er akkompagneret af utallige gøende hunde. Ved 4-tiden er de udmattede nok til at falde til ro.

Vi står op kl. 5. Det har regnet voldsomt i nat og er overskyet. Det er stadig usikkert om der går fly til Pokhara, men alle agerer som om, flyene går, så vi checker ind 6.30 og sætter os til at vente i "ventesalen" sammen med de ca. 20 andre udvalgte. Vi får et par gange information om, at flyet er forsinket pga. vejret, og at helikopterflyvning vil kunne arrangeres for 200 \$ pr. person. Pludselig lyder en sirene, vi formoder, det betyder, at et fly er på vej, men intet sker. Alles øjne er

rettet mod syd. Sirenen lyder igen, denne gang lidt svagere og endnu omsider blot med en lille lyd. Omsider kommer et fly til syne. Inden da er de begyndt at bære noget af bagagen ud på selve landingsbanen. Desværre ikke vores i første omgang, men det kommer. Inden længe, og ganske hurtigt efter hinanden, er tre fly synlige på himlen, og de er snart efter landet. Alle er glade, og kl. 9.40 er der afgang. Flyet kommer heldigvis i luften, inden air-strippen slipper op, og svæver ud over Kali Gandaki og de omkringliggende bjerge. Det er en meget smuk tur og et utrolig grønt og frodigt landskab efter Mustang.

Flyveturen tager 20 minutter, og så står vi i varmen i Pokhara. Der går fortsat køer og vandbøfler rundt i gaderne og placerer deres efterladenskaber, hvor de lyster. Desværre kommer jeg til at træde i én af de mere friske. Yrk, en fornem-melse! En ung velklædt boghandler i hvid skjorte træder ud af sin butik og fjerner den friske kokasse med de bare hænder, mens vi undrende ser til.

En lang, indholdsrig, spændende, strabadserende og grænseoverskridende ferie, der overgår alt, hvad vi tidligere har oplevet, er slut.

Nysgerrige børn

Pemba

THE CONSEQUENCE OF WORK

Under arbejdstitlen *The Consequence of Work* havde den danske billedkunstner John Kørner som en del af årets IMAGES Festival udvalgt tre nepalesiske kunstnere til at skabe en udstilling i hans lejlighed på Nørrebrogade.

Af Julie Damgaard

Præmissen for de tre kunstnere var enkel. Kom til København i to uger, brug en uge på at observere livet på Nørrebro og en uge på at skabe et værk, der kunstnerisk formidler, hvad du har oplevet.

Temaet, kunstnerne arbejdede under, var anderledes dobbelttydigt. 'The Consequence of Work' pegede nemlig ikke bare på den indflydelse, arbejdsmiljøet på Nørrebro har haft på bydelen, men også på de samfundsmæssige konsekvenser kunsten – som formidler, provokatør og øjenåbner – kan have.

Kunstnerne, Sheelasha Rajb-

handari, Hitman Gurung og Manish Harijan, gik til opgaven med nysgerrighed og mod og leverede værker, der afsloredede det sociale engagement, som kendetegner dem alle tre kunstnerisk. Det kom der en fin, lille udstilling ud af, der uden at lave alt for meget larm fik råbt sit publikum op.

Moderne triptykon

Sheelasha Rajbhandari har i 2013 afsluttet sit andet år ved 'Master of Fine Art'-programmet på Tribhuvan University. I sine værker undersøger hun den konfliktfyldte relation mellem traditionel nepalesisk tro og den rivende moderniseringsproces, det nepalesiske

samfund har gennemgået i de seneste årtier.

Dette kulturmøde skildrer hun gennem sammenstillingen af traditionelle figurer og nutidige, industrielle ikoner og materialer.

Hendes værk på IMAGES - en maleri-collage - ledte tankerne i retning af et triptykon, som man kender det fra kirkelig sammenhæng. Det var dog ikke et Madonna med barnet-motiv, man fandt i værkets forgyldte midterparti, men i stedet et ældre ægtepar iklædt nordisk folkedragt. Personifikationen af gammel, dansk kultur.

Ved nærmere eftersyn viste den gyldne mandorla bag ægteparret sig desuden at have form som Københavns indre by med Kastellet som en stjerne i øverste højre hjørne.

Omvendt kolonisering

Indre by udgjorde det strålende centrum i et større kort over København, der viste broerne mellem de enkelte bydele. Kortet var overstrøet med papirbåde bemandet med folk af forskellig nationalitet, der i en higen efter Utopia havde sat kurs mod bykernen, hvis gyldne farve reflekteredes som små glories om deres hoveder.

Værket blev et billede på en omvendt koloniseringsproces, hvor det i stedet for en vestlig magts indtog på et fjernt kontinent blev fremmede kulturers ankomst til Danmark, der blev sat fokus på.

Med en morale, der var H.C. Andersen værdig, syntes værket at sige, at selv om nogle mennesker umiddelbart indtager en privilegeret og langt mere sikker stilling end andre, så er alt liv helligt, og værdighed kan bibeholdes selv i en udsat position.

Dansk cykelkultur

Hitman Gurung er bedst kendt for at sætte Nepals miljømæssige udfordringer på dagsordenen. Han er den ældste af de tre udstillere og den første med en kandidatgrad i billedkunst. Ligesom Rajbhandari havde han til udstillingen produceret et tredelt værk, med specifikt fokus på den danske cykelkultur.

Tre lærreder holdt i Dannebrog-farver præsenterede cyklister af forskellig etnisk og social baggrund på vej gennem livet.

For Gurung var det bemærkelsesværdigt, at cyklen, som han bedst kender som transport-

middel for Nepals fattigste, har så høj en status i Danmark og benyttes af alle, både unge og gamle, forretningsmænd og studerende.

Hvor cyklen i Nepal er et tegn på social adskillelse, er den her et symbol på lighed.

Hybridsamfund

Manish Harijan kommer oprindeligt fra en lille landsby udenfor Kathmandu og tilhører Dalitkaste, den laveste kaste i Nepal. Sin første solo-udstilling præsenterede han i foråret 2012, og den gjorde ham med ét slag både berømt og berygtet.

På udstillingen satte han fokus på Nepal som et hybridsamfund ved bl.a. at præsentere hinduistiske guder i superheltekostumer. Denne kombination af en religiøs, asiatisk og en verdslig, vestlig symbolik gjorde, at han blev anklaget for blasfemi og truet på livet af den nepalesiske hær, der med det samme lukkede udstillingen.

You can smile here but... not for long

Til IMAGES havde Harijan skabt en stor akvarel på papir. På papiret, der er et traditionelt nepalesisk medie, havde han tegnet to unge mænd på en baggrund af serielt arrangerede Carlsberg-øldåser. Den ene mand holdt et identitetskort i hånden, som en indikation af, at han havde en anden nationalitet end dansk. Over hove-

derne på de to mænd svævede et banner med påskriften 'You can smile here but... not for long'.

Med sit værk forholdt Harijan sig tæt til temaet 'The Consequence of Work', men drejede det 180 grader og syntes i stedet at undersøge, hvad konsekvensen af manglende arbejde er.

På sine ture rundt i København hæftede Harijan sig særligt ved byens mange flaskesamlere – mennesker, der enten er flygtet fra arbejdsløshed i deres hjemland og nu klarer sig igennem dagligdagen i Danmark ved at samle pant, eller mennesker som af andre grunde lever i et socialt randområde.

Hvilken slags tilværelse har disse mennesker – og er der overhovedet noget at smile af? Hvad siger det om et samfund, når en stor gruppe mennesker lever af efterladenskaberne fra andres overforbrug?

Med en blanding af vandbaseret maling og øl havde han tegnet hver enkelt øldåse for sig, som en imitation af flaskesamlerens monotone arbejde. De spredte røde nuancer var frembragt ved at hælde ket-chup i malingen.

Set på afstand fik dåserne næsten karakter af pengesedler, og værket dermed et ekstra twist.

Kunstnerisk ytringsfrihed?

I Nepal er det traditionelle Thangka-maleri fortsat det mest udbredte. Den eksperimenterende, aktivistiske og politisk engagerede samtidskunst oplever ofte censur og er derfor kun langsomt på fremmarch i landet. Den internationale eksponering er endnu minimal. Med udstillingen i John Kørners lejlighed fik et dansk publikum en unik chance for at opleve det potentiale, den unge, nepalesiske kunst rummer, når den går i clinch med det omgivende samfund. Skal man endelig dryppe lidt malurt i bægeret, må det være, at man godt kunne have ønsket sig at opleve den fulde spændvidde af de tre kunstners praksis.

Som udstillingen blev, præsenterede den udelukkende klassiske medier som tegning og maleri, og beskueren fik ikke et indtryk af bredden i den nepalesiske samtidskunst, der også omfatter installatoriske og performative værker. Dette kan naturligvis have at gøre med, at de tre kunstnere besøgte Danmark og udførte deres værker til udstillingen allerede i juni 2013 – et par måneder før IMAGES åbnede. I så fald må man håbe, at festivalen næste gang prioriterer at lade de indbudte kunstnere deltage i selve festival-ugen og arbejde midt i det felt af energi, der hér udløses.

Udstillingen var åben for besøg tre gange om dagen på alle

hverdage mellem 31. august og 6. september 2013.

På Dronning Louises Bro var der samtidig mulighed for at se den nepalesiske kunstner Milan Rai's sværme af hvide sommerfugle, der som små ubeskrevne blade kan opleves flere steder i Kathmandus offentlige rum og hér spreder håb om fred og forandring i det spæde demokrati, Nepal er. Med en subtil reference til sommerfugleeffekten peger Rai på, at sommerfuglenes vingeslag teoretisk kan sætte gang i en påvirkning, der fortsætter og forstørres.

Kunst, der flytter grænser

Udstillingen 'The Consequence of Work' var en del af IMAGES Festival 2013. IMAGES Festivalen arrangeres af Center for Kultur og Udvikling, en uafhængig institution under Udenrigsministeriet, og præsenterer kunst fra udviklingslande verden over.

Under overskriften OCCUPY UTOPIA havde IMAGES i år inviteret over 300 kunstnere til at 'besætte' Danmark med deres bud på, hvad UTOPIA er. De inviterede kunstnere satte alle deres talent og kreativitet i spil for at udfordre eksisterende strukturer og vække nye visioner og drømme til live.

IMAGES Festivalen foregik i både København, Aarhus og Aalborg, i tre såkaldte 'UTOPIA-byer'.

NÅR ANGSTEN FOR DET FREMMEDE FORSVINDER, SÅ SER MAN

Buddhistiske lamaer på Bodhnath Stupa 1972

Mette Ussing er både uddannet væver og billedkunstner. Hendes værker – skulpturer og objekter – optræder som tyste eksistenser i rummet, bygget op af enkle, ensartede komponenter. Værkerne synes næsten at manifestere sig via en egen iboende kraft. Ussing sender i sit arbejde en hilsen til ikke bare naturens fænomener og skabninger, men også Orientens håndværkstraditioner. Om sit virke siger hun selv, at der er et før og et efter Nepal. Dette er anden del af Nepal Visions artikelserie om den inspiration, en række nulevende danske kunstnere har hentet i landet for foden af Himalaya.

Af Julie Damgaard

Nye venner.
Mette Ussing blandt
tibetanske smede og deres
børn, Boudhnath 1972.

Det var vævningen, der bragte Mette Ussing (f. 1943) til Nepal. Som 16-årig kom hun ind på tekstilafdelingen ved Skolen for Brugskunst i København, hvor hun de næste fire år uddannede sig indenfor vævning.

Etnolog og arkæolog Werner Jacobsen, der siden 1961 havde været museumsinspektør ved Etnografisk Samling på Nationalmuseet, og som fra flere forskningsrejser havde et solidt kendskab til både Indien og Nepal, fik i starten af 70'erne til opgave at finde konsulenter til et Cottage Industryprojekt i Sikkim. Han spurgte sin ven keramikeren Christian Poulsen, om han ville påtage sig opgaven.

Igennem sit arbejde havde Ussing lært Poulsen at kende, og han anbefalede hende som tekstil- og kunstnerisk konsulent. Selv skulle han være keramisk konsulent, og i 1972 drog de sammen til Sikkim.

På turen til Sikkim, der kom i stand efter en invitation fra The Chokyal af Sikkim (kongen) og med støtte fra Kulturministeriet, indgik Ussing i arbejdet med bevarelsen af den såkaldte Lepcha-stammes klassiske vævetradition.

Lepchaerne er de oprindelige indbyggere i Sikkim og er mestendels buddhister med tibetansk kultur og tradition. Under opholdet i Sikkim fik Ussing mulighed for at komme i audiens på klostret i Rumtek og mødte her Hans Helliged den sekstende Karmapa – overhovedet indenfor tibetansk buddhisme – hvilket gjorde et uudsletteligt indtryk på hende. Siden da har hun bekendt sig til buddhismen.

For den unge kvinde var det imidlertid ikke kun buddhismen, der trak. Inden afrejsen til Sikkim havde hun færdedes i hippiemiljøet på Christianshavn, hvor drømmen om et

uspoleret shangri-la konstant lokkede folk ud på The Hippy Trail til Kathmandu. Der var en grundlæggende interesse for Østens filosofi og en nysgerighed efter at lære andre kulturer at kende. Efter opholdet i Sikkim drog Mette derfor mod Nepal, hvor et par bekendte fra Christianshavn allerede havde slået sig ned omkring det hellige, buddhistiske tempel i Bodhnath, Kathmandu.

"Kathmandu var en vidunderlig by," smiler Ussing. "Skulle man vaske tøj, gik man til vandstedet. En gang om året hvidvaskede og rengjorde beboerne stupaen i Bodhnath, og der var et helt særligt sammenhold. Her var kun ganske få biler og cykler, og man gik for det meste." Det samme gjorde

Ussing, da hun skulle besøge antropologvennen Mik Vogelius i Junbesi, sherpakulturen og sherpaarkitekturens vugge i Nepals Solukhumbudistrikt i Everestregionen. Sammen med bæreren Pemba og hans bror Pasang, drog hun af sted under monsunen og vandrede i 9 dage - fra tehus til tehus - op mod Junbesi. "Lige når man havde nået det punkt, hvor man var for udmattet til at gå længere, var der et tehus. De lå med en afstand, der præcis passede - ligesom de gamle kroer i Danmark," husker hun. "Nepal var på en underlig måde genkendelig. Det var som at træde ind i sin egen fortid."

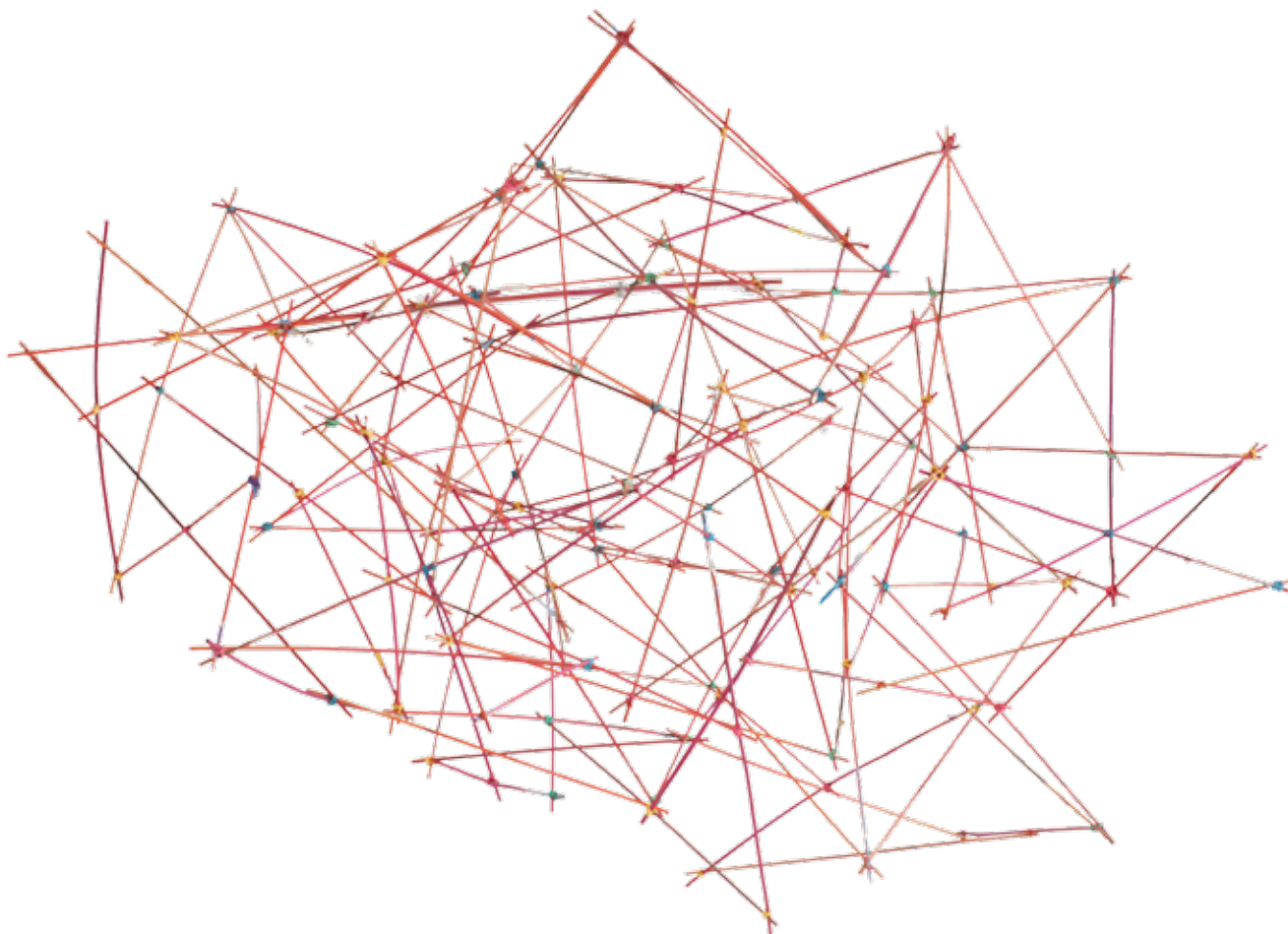
I Junbesi fandt hun et lille tomt hus, som hun lejede og boede i i fire måneder. "Der var ingen elektricitet, så man skulle selv

kløve sit brænde og puste til ilden i det lille lerklinede komfur. Jeg blev vant til at gøre alting selv. F.eks. gik jeg til vandmøllen for selv at kværne mit mel, hvilket tog en halv dag. Jeg oplevede lokalbefolkningen som utrolig flinke og hjælpsomme, men også meget overtroiske. - Det føltes som i Danmark for 200 år siden - og det var som et antropologisk studie."

I Nepal oplevede Ussing, at kunsten udover at være dekorativ altid besad en funktion samt en bemærkelsesværdig bæredygtighed. De særlige lamper formet som fugle, der blev forarbejdet af smeden i Junbesi, var gedigne stykker brugskunst, og de små, drejede skåle af træ, sherpaerne spiste tsampa af (ristet byg med

smørte og salt), blev skabt til den enkelte person og kunne holde i årevis. "Den holistiske tanke inspirerede mig - filosofien om, at der altid skal være en grund til at lave tingene. Det hele er så enkelt."

Overfladiskhed er ikke Mette Ussings gebet. Hun foretrækker, at kunsten peger ud over sig selv; at den på en eller anden måde relaterer sig til livet. Hun sætter pris på enkle, organiske materialer og 'genbruger' gerne fundne eller forhåndenværende materialer i sine værker. I stedet for at gøre brug af søm og skruer for at stabilisere sine værker, benytter hun sig gerne af deres naturlige sammenhængskraft og gravitation, hvilket giver et meget 'rent' udtryk.

Rød papegøjesky på væg, 2013. Fyrværkeripinde.

Detalje

”Alt bjergtog mig i Nepal. Kunsten, husene, vævningerne, billederne, figurerne, skulpturerne. Hvordan alting indgik i en større sammenhæng, alt havde betydning og kunsten havde en mission. Hvordan vejene blev ført rundt om de buddhistiske og hinduistiske gudfigurer, der ofte blev klædt på i forbindelse med ofringer. Hvordan gadebelægningen var af samme brændte, røde mursten som pagoderne og huse- ne. Hvordan alt blev lavet ved håndkraft uden brug af tekniske hjælpemidler og maskinværktøj og blev tilpasset menneskets midlertidige væren. Ja, hvordan der selv i rå vævninger var en stor skønhed og en fornemmel- se af det kreative temperament bag. Men måske først og frem- mest, hvordan alting tager tid,

og hvor vigtigt det er at lægge den tid i tingene, de kræver, til de er færdige. Jeg blev et andet menneske af at være i Nepal og følte paradoksalt nok, en ny frihed i at være mig selv.”

Ussings første rejse til Nepal fandt sted i 1972. Efter et halvt års ophold, hvoraf mere end halvdelen blev tilbragt i Junbesi, rejste hun 1/2 år til Indien, og vendte så tilbage til Nepal og boede her i yderligere seks måneder. For 10 år siden var hun tilbage i Junbesi. Hun har været i Nepal i alt fire gange siden sit første besøg, og er nu i færd med at planlægge endnu en tur.

”Man kommer i et dilemma herhjemme, hvor alt handler om økonomisk værdi, og det,

vi laver, er betydningsløst i en større sammenhæng. Jeg måtte begynde forfra, da jeg vendte tilbage fra Nepal og blev i 1979 indskrevet ved Det Kongelige Danske Kunstakademi i København. Der opstod et behov for at komme tilbage til min egen danske kultur og afsøge helt nye veje. På Akademiet fik jeg Richard Winther som professor. Han havde siden 1962 sammen med den tibetanske flygtning Tarab Tulku katalogiseret samlingen af tibetanske thangkaer på Nationalmuseet og havde i processen lært sig selv tibe- tansk. På den måde blev ringen sluttet.”

”Jeg har den dag i dag et problem med tid. Min tid passer ligesom ikke til Danmark. Jeg er oprindeligt opdraget i en

meget langsom og grundig proces – nemlig vævningens – og den blev jeg bekræftet i i Nepal. Den sindige, jordnære tradition, jeg oplevede i landet, har gjort, at jeg er kommet både åndeligt og fysisk tættere på mig selv, og man kan måske godt sige, at jeg menneskeligt og kunstnerisk har fundet mine rødder i Nepal.”

I kunstanmelder Torben Weirups biografi om Mette Ussing fra 2010 har kunstneren selv bidraget med en kort tekst om og en billedserie fra sin rejse til Østen.

Gingko, 2013. Bemalet træ.

Asan tole, torv midt i Kathmandu 1972.

Stupa med træ, Kathmandu 1973.

’Hyldest til træet’, 300 år gammelt egetræ, bemalet aluminium, tape og fyr, LandArt Lolland-Falster 2007.

Ud i eet, 2011. Ahorn og jern.

TIGERTÆLLING

Så er Nepals tigre talt op. For alle de fem nationalparker gælder det, at der er fremgang i bestanden af tigre. Det er gode nyheder, at den lille og truede bestand er i fremgang.

Protected areas	2009	2013
Chitwan National Park	91	120
Bardiya National park	18	50
Shukla Phanta Wildlife Reserve	8	17
Parsa Wildlife Reserve	4	7
Banke National Park	-	4
Total	121	198

SOURCE: DNPWC

AFFALDSPAKKE

Der er fokus på plastikposer. Kathmandu Metropolitan City forbød før sommerferien køb og salg af polytheneposer. Da der dagligt bliver produceret 50 tons polyposer i Kathmandudalen, vakte forbuddet store protester fra producenterne, og effektueringen blev da også udsat af højesteret. Det anslås, at 2/3 af affaldet er komposterbart, men de store mængder af plastik ødelægger muligheden for en fornuftig genanvendelse af skraldet. Der findes bionedbrydelige poser, men de er dyre.

TOILETTER OG DRILLEKAVAND

Kun 61 % af Nepals befolkning har adgang til toiletter. Nepals sundhedsministerium estimerede i 2011, at der hvert år dør mere end 15.000 børn under 5 år på grund af diarré, der er direkte forårsaget af urent drikkevand og dårlige sanitære forhold. Regeringen har sat det mål, at toilet-dækningen skal op på 100 % i 2017. Alligevel er det kun 9 ud af de 75 distrikter, der i dag er blevet erklæret 'Open Defaecation Free'. Der er i regeringens arbejde særligt fokuseret på landområderne, hvor bevidstheden om problemet er lav. I Kathmandu har 97 % af byens husholdninger toilet, men der er dog stadig et problem, da der kun er 61 offentlige toiletter til dalens ca. 4 millioner indbyggere. Og hvordan de ser ud og lugter, skal man helst ikke tænke for meget over.

Under halvdelen af husholdningerne får sikkert drikkevand gennem vandhaner, mens 35 % ifølge folketællingsoplysninger får vand fra brønde og håndpumper. På årets finanslov er der afsat 4 mia NRP, svarende til ca. 280 mio kr. til rent drikkevand og forbedrede sanitære forhold. (Republica 4.9.13)

KVINDER I DEN NYE CA

Kvindebevægelser i Nepal har krævet, at andelen af kvinder i den nye forfatningsgivende forsamling (CA) skal være mindst 33 %. Dette tal blev nemlig opnået i den foregående CA. Der er bekymring for, at valget vil medføre en ringere kvinderepræsentation. Dette frygtes igen at føre til en politik, der diskriminerer kvinder. Kravet har dog ikke ført til valgeregler, der sikrer en speciel kvinderepræsentation, så opfyldelsen er overladt til vælgerne. (Grænsen på 33 % blev i Danmark overskredet i 1998. I dag er der 39,1 % kvinder i Folketinget).

FREDSPROCESSEN

Der sker stadig fremskridt i fredsprocessen. I starten af juli havde 1.352 tidligere maoistiske oprørere, der havde taget imod tilbudet om at blive optaget i den nepalesiske hær, afsluttet deres uddannelse og kunne indtræde i hæren fuldt ud på linje med de øvrige soldater. Hermed har afvæbningen af oprørerne passeret endnu en milepæl.

jysk rejsebureau
70 20 19 15 www.jr.dk

Nepal

Oplev Nepals enestående natur
Som byder på trekking og rafting i verdensklasse og uforglemmelige naturoplevelser. Vores berejste og dygtige rejsekonsulenter er specialister i at lave rejser til Nepal både til individuelle rejsende og grupper. Få desuden råd og vejledning under din rejse på vores servicecenter i Kathmandu.

Læs mere om vores rejser til Nepal på jr.dk

Rejsekonsulent Thomas Lyhne
har været udstationeret på servicecenteret i Kathmandu. "Nepal har smittet mig med sygdommen positiv livsopfattelse. Nepalesernes positive sind og syn på livets udfordringer har jeg ikke oplevet magen til." Kontakt Thomas om din rejse til Nepal: thhl@jr.dk / 86 20 77 22

PRASAD'S – A MANIFESTATION OF A GENERATION

af Thomas Thingstrup, Tings, Kathmandu

September stod i Prasad's tegn...

Nu spørger de fleste nok: Hvad er Prasad?

Spørger man nepaleserne, får man en usikker forklaring – Det har noget med ofringer at gøre, en gave eller-sådan-noget.

Det var i hvert tilfælde den forklaring, vi fik, da Aditya, Shradda og Romel fra ArtLab Life kom forbi Tings en eftermiddag i april og fortalte os om deres street art-idé. Et projekt, hvor de ville portrættere kendte nepalesere på mure omkring i byen. Nepalesere, som inspirerer dem.

Det var ikke politikere, de talte om – dem er de nemlig ved at brække sig over. De navne, de nævnte, var alle komplet ukendte for os: en skuespiller, en filantrop, en forfatter, en judo-stjerne, et komiker-par og en enkelt journalist.

Siden vi ankom til Kathmandu i 2009, har vi haft en plan om at involvere os i projekter, hvor vi kan gøre en forskel. Blandt andet indenfor kunst og kultur, hvor vi har mere end 30 års erfaring som kulturudøvere, kulturarrangører, kultursponsorer, kulturleverandører og ikke mindst kulturforbrugere.

Vores skuffelse var derfor stor, da vi blev klar over, at kunstscenen i Nepal faktisk var temmelig ligegyldig – og at kunstnere med drive, talent og ikke mindst ambitioner faktisk ikke eksisterede – eller var meget svære at få øje på.

Derfor tog det os to år, før vi lavede den første Art@Tingsevent med nutidige, nepalesiske kunstnere med samme potentiale som deres kolleger i andre lande. Og endnu et år, før vi lavede den anden event – nemlig Prasad@Tings. Vores 8. Art@Tings event på 3 år.

Den event, der nu er overstået. Med succes på alle fronter. Der er ikke set en åbning med så mange af de rigtige publikummer før, der har ikke været events, der har fået samme mediedækning og vigtigst af alt: Vi har solgt en masse kunst! Jeg skal ikke nævne beløb her – men kunstnernes salg overgår salget af Nepals bedst sælgende kunstnere gennem det bedst sælgende galleri. Det sidste er vi især glade for. Det selvværd, en kunstner føler ved at sælge et værk, giver energi, der tager dem langt. Og de solgte meget!

For os personligt markerer Prasad@Tings et professionelt højdepunkt – nemlig at man selv i et tredje verdensland kan komme langt gennem planlægning, strukturering og målrettet kommunikation – det, vi har erfaring i, og det eneste vi kan give videre.

Og så bekræfter det os i, at viden og erfaring og direkte involvering er vigtigere end penge – at penge måske i virkeligheden er direkte ødelæggende for den lokale kunstscene. Prasad er nemlig gennemført uden kulturstøtte af nogen art. Ikke vores valg – men en af grundene til, at vi gad lege med.

Vores involvering i Prasad var fra starten et sats

Dels ville vi målrette og guide kunstnerne i en mere gennemslagskraftig retning og dels ville vi give dem tilstrækkelig med selvværd til at gennemføre Prasad, så det matchede vores ambitioner og projektets potentiale.

Det sidste er faktisk ikke helt korrekt. Ambitionerne var ikke vores.

Det var ArtLabs.

Vi satte bare ord på dem. Vi blæste Prasad op fra at være en samling af nepalesiske portrætter, lavet af unge kunstnere til at være The Manifestation of a Generation. From ArtLab on behalf of Nepal's youth!

Vi kunne nemlig godt mærke på Aditya, Shradda og resten af ArtLab holdet, at de havde en fornemmelse af at have fat i noget stort. Og også, at de havde fat i noget, der var større, end de selv fornemmede.

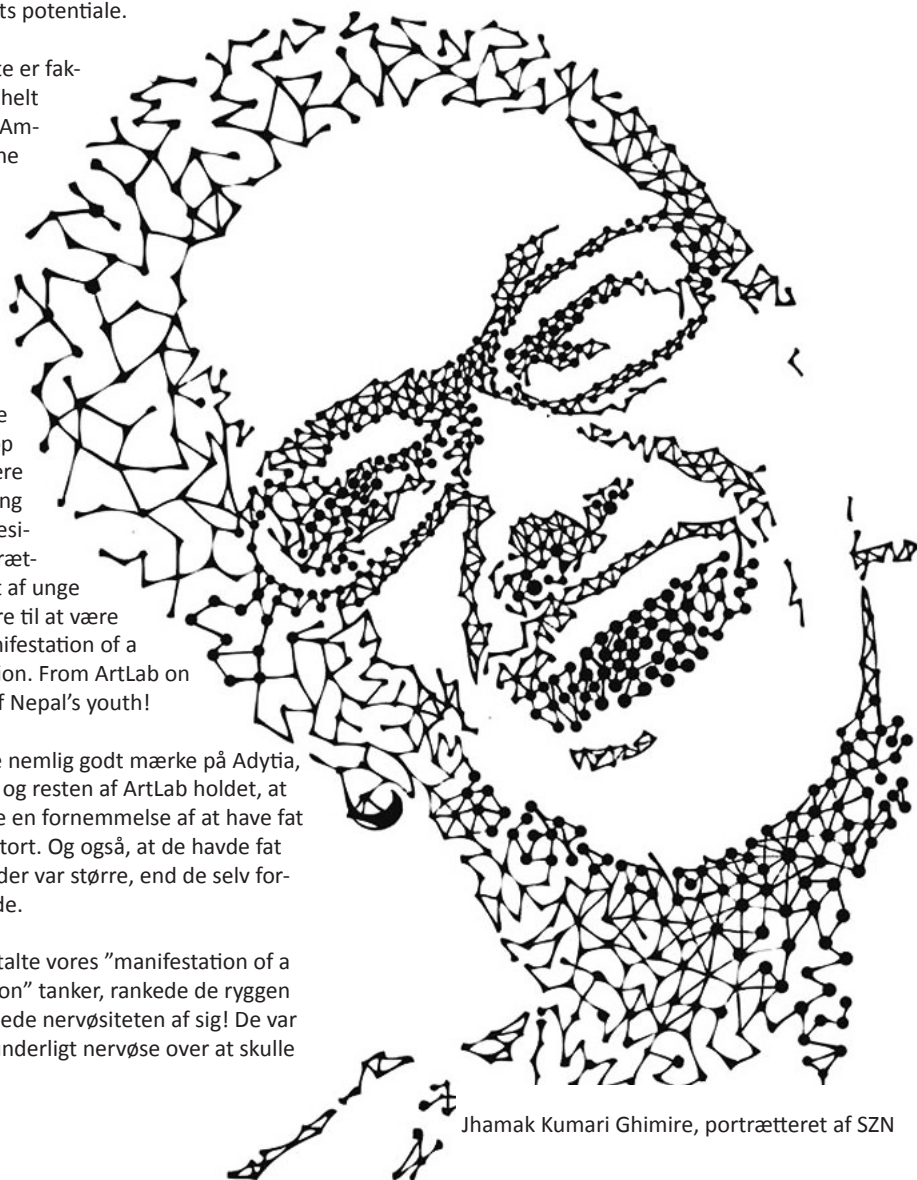
Da vi udtalte vores "manifestation of a generation" tanker, rankede de ryggen – og rystede nervøsiteten af sig! De var nemlig underligt nervøse over at skulle

spørge os, om vi ville lege med – nervøse for at vi skulle sig nej.

Men da de undervejs talte sig varme, kunne vi se på Aditya's halvskeve, smilende øjne og Shradda's drillende, arrogante og cool ditto, at de godt vidste, at vi var 'på'.

Deres usikkerhed undrede os. Vi kender hinanden for godt til, at de skulle være nervøse over at komme til os. Og det havde heller ikke noget med asiatisk ydmyghed at gøre... den kender vi nemlig udmærket.

De var mere blufærdige. Skal vi sige det? Tør vi... Nej, vi gør det ikke... De synes sikkert, vi er for tossede... Arhh, sig det nu... Nej, det er for pinligt.... I morgen. Den slags usikkerhed.

Jhamak Kumari Ghimire, portrætteret af SZN

ArtLab Life er et ungt kunstnerkollektiv i Kupondole i Kathmandu med et ubestemt antal kunstnere tilknyttet – alle uddannede (eller under uddannelse) fra Kunstakademiet. Blandt andet Sadhu X aka Aditya, Deadline aka Shradda, SZN aka Shreezan, H11235 aka Kiran & 2012 aka Anish.

Narayan Gopal Guruacharya
Portrætteret af Sadhu X

Laxman Singh Khadka
Portrætteret af Deadline

Maha Jodi
Portrætteret af 2012

Vi har efterfølgende tænkt over, hvorfor de var så umulige – og vi har fundet ud af, hvorfor.

Aditya, Shradda og deres generation er vokset op i et land uden ambitioner. I et land, hvor omgivelserne konstant vælter en spand fattigdom, maoisme, jordskælv, forurening, korruption og en masse andet, for dem ligegyldigt bras, ned over hovederne på dem.

Deres generation har aldrig haft nogen, der har givet dem det spark, der skal til, for at banke tilstrækkeligt med selvtilid ind i deres gener og dermed få deres forpuppede talent og ambitioner til at blomstre op som realiserbare kæmpe-projekter... I hvert tilfælde ikke personer, de respekterer. Ikke personer med indsigt, erfaring og passion, der ved, hvad de taler om.

Så derfor tør de ikke engang selv tro på, at de godt kan, og at deres ideer godt må have højt til loftet.

Helt konkret mangler de unge nepalesere nepalesiske rollemodeller – nepalesere, de kan se op til, nepalesere, der inspirerer dem, nepalesere, der viser dem, at det godt kan lade sig gøre at skabe noget i Nepal. At man godt kan bryde den sociale arv uden at forlade landet!

Og det er præcis det, Prasad handler om. Rollemodeller! Alle de portrætterede er nemlig personer, der indenfor hvert deres felt har vist, at det kan lade sig gøre!!!

Vi har kendt ArtLab-holdet i et par år. Og modsat alle andre udlændinge har vi råbt og skreget af dem – fortalt dem, at de misforvalter deres talent, at de skal blæse på alle de nyudklækkede antropologer, scient. pol'er, jurister og hvad de ellers er, alle de udlændinge, der tosser rundt i Nepal og forvalter formuer og misforvalter skæbner. At de skal gøre tingene selv, når de har lyst, og ikke, når det passer en udenlandsk organisations budgetår.

Da vi fortalte dem, hvordan vi andre gjorde op gennem 70'erne og 80'erne og vo-

res unger i 90'erne og 00'erne i Europa... hvordan vi gennemførte aktiviteter uden autoriteterne og alle deres gamle røvhuller – aktiviteter, hvor vi direkte FRABAD os involvering (NO FUCKING SPONSORS! som der stod på Strictly Undergrounds koncertplakater overalt i København i 80'erne), – da strålede de af begejstring.

Jeg og Annette sagde naturligvis JA til at involvere os i Prasad.

Men på én betingelse – at vi arbejdede efter vores ambitioner, og vi bestemte alt på nær det kunstneriske og kreative. Det er deres spidskompetencer.

Heldigvis for os har vores intuition og satsninger været spot on.

Prasad repræsenterer en ny VI VIL SELV-strømning blandt de unge nepalesere. En strømning, hvor de frabeder sig involvering fra ambassader, NGO'er og andre hel- og halvofficielle institutioner. I stedet involverer Prasad personer med viden og erfaring inden for deres respektive områder. I businessverdenen er denne bølge repræsenteret ved Startup Weekend, der kører på 2. år og nu spreder sig rundt i landet.

Især på det vigtigste og mest risikable punkt:

At involvere et event-firma til at skaffe synlighed i medierne og skaffe sponsorer... og naturligvis execute de tiltag, aktiviteter og events, der skal til for at gøre dette. De events, Aditya or ArtLab ikke selv har erfaring i at lave.

Selv denne manøvre lykkedes!

1. Så vores rolle var 'bare' at orkestrere det hele:
2. Lave den overordnede strategi og underliggende planer
3. Sørge for at konflikterne mellem den kommercielle og kunstneriske verden blev så minimale som muligt.
4. Og især at løse konflikterne på en måde, så alle kommer ud af dem med deres professionelle og kunstneriske integritet intakt.

Og så i øvrigt holde os langt væk.

Hver gang, vi stikker snuden frem, kommer alt til at handle om os. Så vi har holdt

meget lav profil. Det er Aditya, Shradda og deres generation, Prasad handler om.

Der har været konflikter undervejs – men dem har succesen fortrængt.

Undervejs i Prasad har vi fyret alle involverede, udskudt åbningen, som det passede os, og bedt dem skride og gennemføre projektet selv, men samtidig fortalt dem, at hvis de skred, skulle de være sikre på, at de kunne klare det.

De skred heldigvis ikke.

Men en dag gør de. Og den dag glæder vi os til. Da kan de nemlig selv og ved, at de kan.

Indtil da har vi hele projektet dokumenteret på Prasad-bloggen (<http://prasadadtings.wordpress.com>) – et medie, ArtLab for alvor har fået øjnene op for. Her kan interesserede se al kunsten, læse om tankerne bag og se den del af omverdens reaktioner, vi fik fat på.

Nepals største problem i dag er ikke fattigdom, forurening osv. Nepals problem er 'brain drain' – de tusinder af unge drenge og piger, der forlader landet, fordi de føler, at de ikke har muligheder i Nepal.

Det vil vi ændre. Vi vil vise nepaleserne, at der er håb i dette paralyserede land. At der er folk, der skaber og bidrager og gør noget på trods af situationen.

Prasad Project handler om disse folk – vores helte. De mænd og kvinder, som inspirerer og opmuntrer os til at skabe noget selv. Vi vil transformere deres energi og give den videre til andre.

Vi ærer disse helte gennem vores kunst. Kunst, der vil blive vist blandt nepaleserne – i gaderne. Så folk bliver mindet om disse helte og bliver inspireret til at blive og gøre noget selv – i Nepal.

Prasad Project er street art, media events, kunststillinger, T-shirts og meget andet.

Kathmandu, June 2013

Sadhu X, Deadline, 2012, SZN, H11285 & Imagine

get a taste of exciting and exotic Nepali and Indian food

*Namaste Nepal
Restaurant and Cafe*

Fredensgade 11 A, 2200 København N
www.namastenepal.dk Tlf: 35 39 01 40

नमस्ते नेपाल

ET STORT SKULDERKLAP TIL JYSK LANDSBYUDVIKLING I NEPAL

Af Jørgen Rendsvig

Vi har tidligere omtalt foreningen **Jysk landsbyudvikling i Nepal** (www.kantipur.dk) her i Nepal Vision, senest i 2013, nr. 1, 'Dansk vand til Chitwan'. Denne del af projektet var blevet muliggjort ved en donation på 1,2 mill. kr. fra Grundfos og omfattede vandboring, vandtårne, pumper og distribution af vandet til vandposter rundt i de tre landsbyer, der er med i projektet.

Siden åbningen af drikkevandsforsyningen den 4. april i år har Jysk landsbyudvikling i Nepal arbejdet videre med planerne for de tre landsbyers udvikling. Sammen med en arbejdsgruppe har der været arbejdet med udvikling af et koncept for bæredygtig landsbyudvikling. Konceptet blev præsenteret for landsbyboerne på et stormøde i begyndelsen af april 2013. Det er tanken at lade fire danske koordinatore samarbejde med fire nepalesiske koordinatore, og organiseringen af konceptet blev illustreret med paplærker. Konceptet blev derfor omgående døbt 'The Dinner Plate Concept', og mødet er gået over i historien som 'Det berømte Dinner Plate Meeting'. Strategien er at fokusere på udvikling af ne-

palesiske kompetencer inden for fire områder: undervisning og uddannelse, sundhed, infrastruktur og indtægtsgivende virksomhed. Konceptet bygger i udstrakt grad på erfaringerne fra den danske andelsbevægelse.

Til støtte for dette arbejde de kommende fire år har Grundfos nu bevilget yderligere 0,9 mio. kr. En lille del af pengene fra denne fine og store bevilling skal bl.a. gå til etablering af en andelsdyreklinik. Læs herom i næste nummer af Nepal Vision.

Lone Petersen udtaler: " Det var fantastisk i juni 2011 at modtage 1,2 mill. kr. til etablering af drikkevand, men det er næsten ubegribeligt, at vi nu er blevet tilgodeset for anden gang."

Et stort tillykke til **Jysk landsbyudvikling i Nepal** med denne flotte og velfortjente anerkendelse fra Grundfos.

KORRUPTIONEN I NEPAL

Transparency International, der overvåger korruption og good governance i klodens forskellige lande, har offentliggjort en rapport i juli i år. Ifølge den rangerer Nepal som nr. 139. Ikke helt nede på Afghanistans niveau som nr. 174, men set fra Danmarks flotte førsteplads er det alligevel ikke flatterende.

En undersøgelse, der dækker 100.000 husstande over hele landet, viser, at korruptionen er voksende, ikke aftagende. Man har spurgt til hvilke sektorer, der anses for mest korrupte. Her er de politiske partier topscorere. Herefter følger den offentlige service og administration og siden politiet. Længere nede ligger den lovgivende og den dømmende magt, mens den private sektor anses for den klart mindst korrupte.

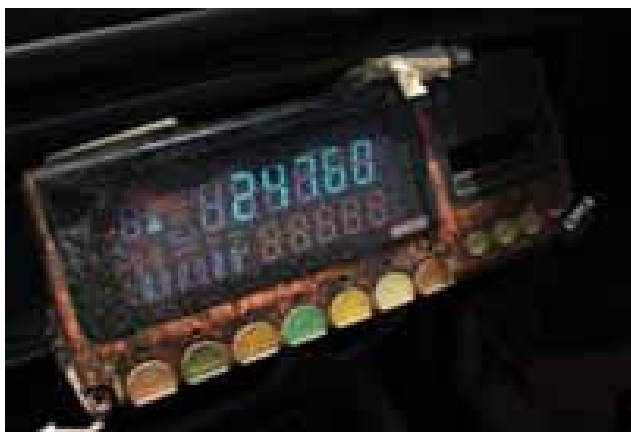
AFFALDSSORTERING

Kathmandu byråd har stillet 2000 skraldespande til rådighed for husholdningerne til stærkt reduceret pris for at få gang i sortering i organisk hhv. ikke-organisk affald. Det er i bedste fald en begyndelse, da der er mindst 100.000 husstande i Kathmandu.

PRISEN OP PÅ TAXAER I KATHMANDU?

Myndighederne har givet tilladelse til, at prisen på taxikørsel i Kathmandu stiger med 15 %. Det er første stigning i 5 år. Fremover er taksten 37 Rs pr. kilometer eller 2,60 kr. Men ifølge avisen Republica siger passagererne, at det er svært at finde taxaer, der accepterer at køre efter taxameter. Omstilling og kontrol af taxametrene kan kun ske på én eneste maskine, og køerne af taxaer for at blive omstillet til ny takst er lang. Nogle taxavognmænd har ventet i tre dage på at få omlagt til ny takst og testet deres taxameter.

Så man skal nok være forberedt på, at prisen for en taxatur stadig afgøres ved en forhandling, inden turen starter.

BØRNEARBEJDE

Børnearbejde er desværre udbredt i Nepal. Det anslås i National Child Labour Report 2011, at der er 1,6 million børnearbejdere mellem 5 og 17 år i Nepal. Heraf arbejder 8 % oven i købet i risikobetonede områder. Man er dog bevidst om, at det er et stort problem, og der tages faktisk også skridt hen imod at få børnearbejdet afskaffet. I Bhaktapur har The District Children's Welfare Committee fx sat en plan op, der skal gøre Bhaktapur børnearbejde-fri i løbet af 5 år. Børn fra flere kommuner og fra 71 børneklubber deltager i arbejdet, der vil omfatte årlige møder for at følge planernes fremdrift.

REDNINGSVESTE

Distriktsadministrationen i Kaski-distriktet har gjort redningsveste obligatorisk for turister, der sejler på Phewa-søen. Det har vakt opstandelse blandt de lokale. Ikke fordi det er forkert at påbyde redningsvest, men fordi kravet ikke gælder de lokale. "Hvorfor interesserer regeringen sig ikke for vores sikkerhed?" lyder det.

RING ROAD SKAL UDVIDES TIL 8 SPOR

Projektet starter med strækningen fra Kalanki til Koteswar. Udvidelsen kommer til at koste over 1000 træer livet, da de står i vejen for udvidelsen. Miljøaktivister har rejst harmfulde protester bl.a. på grund af indvirkningen på fuglelivet. Regeringen har dog stillet i ud-sigt, at der bliver plantet mindst 5 nye træer for hvert træ, der bliver fældet. Udvidelsen vil i øvrigt også inkludere cykelstier.

Kiplings Nepal

Kiplings store Nepalrejse bag facaderne
Et brag af en kulturrejse med dansk rejseleder.

1. dag: Afrejse København
2. dag: Kathmandu, Asan Tole og Durbar Square
3. dag: Kathmandus klassiske seværdigheder
4. dag: Bhaktapur og pottemagere i Thimi
5. dag: Bungmati og Kokhana
6. dag: Nuwakot, den ukendte kongeby
7. dag: Gennem Trisulidalen til Bandipur
8. dag: Pokhara, Fewasøen og Annapurna
9. dag: Chitwan National Park, Nepals varme
10. dag: Chitwan - elefanttur og jeepsafari
11. dag: Chitwan og bjergene til Kathmandu
12. dag: Hjemrejse samt ankomst København

Afrejse 6/2, 10/4, 10/10. Fra kun 14.980,-

Upper Dolpo

- Verdens ende

Sammen med Snowman Trek i Bhutan og Great Travers i Karakorum, er Upper Dolpo blandt Himalayas største trekkingture. Formodentlig Nepals ultimative og største trekkingtur med 7 pas over 5.000 meter. Grad D.

Fakta:
Varighed: 31 dage
Afgang: 12. oktober 2014
Grad: D (7 pas over 5.000 meter)
Pris fra: 39.980,-

Kangshung Face

- Ubesøgt Everest!

Velkommen til et nyt Himalaya eventyr i Kipling Travel. Danmarkspræmiere på Everests glemte østside, Kangshung Face. Oplev Makalu, Lhotse og Everest fra Tibetsiden og den fabelagtige og største væg, Kangshung Face. Et unikt pioner trek med Bart Jordans.

Fakta:
Varighed: 25 dage
Afgang: 1/4
Grad: Trekking C+ (og kultur gennem Tibet)
Pris fra: 33.980,-

Langtang dalen

- Stor alsidighed

Gennem den skjulte Langtang-dal til det høje Himalaya på grænsen til Tibet. Tæt på Nepals bedste tehestrekking med frodige skove, brusende floder, landsbyer med yakokser og det høje Himalaya. Med Jens Christian Iversen.

Fakta:
Varighed: 14 dage
Afgang: 8/4, 6/11
Grad: Trekking, C-
Pris fra: 13.980,-

kiplingtravel.dk - Tlf. 4716 1220

KAN ANALFABETISMEN UDRYDDES?

Det bliver svært, for en opgørelse fra 'Non Formal Education Center' fra 2008 viste, at godt 5 mio nepalesere over 15 år ikke kunne læse og skrive. Folketællingen fra 2011 viste, at godt en tredjedel af befolkningen var analfabeter – heraf var en væsentlig del dog formentlig under den skolepligtige alder. Der sættes nu massivt ind med 3-måneders kurser i læsning, skrivning, brug af mobiltelefon og lommeregner samt håndtering af bankkonto for voksne. Det er nemlig et af de 8 'Millennium Development Goals', som FN har sat op på et topmøde i 2000, og som skal nås i 2015. Selv om målet ikke skulle blive nået 100 %, er det dog glædeligt, at der er udsigt til en væsentlig reduktion i analfabetismen.

HOLD NEPAL RENT

Den 21. september afholdtes 'World Sanitation Day', og det tog man som anledning til en 'Clean Up Nepal'- kampagne.

Tilslutningen oversteg enhver forventning – ikke mindre end 35.000 frivillige samlede affald ind over hele landet. Der må være mange, der kan se, at den er helt gal på det her område. Alene i Kathmandudalen blev der indsamlet 150 tons. Der kan forventes tilsvarende kampagner i de følgende år, og man håber på, at kampagnerne kan bidrage til at øge den almene forståelse for ikke blot at holde sit hjem rent, men også omgivelserne udenfor.

डेनमार्क नेपाल सोसाईटी
Dansk-Nepalesisk Selskab

Bliv medlem af
Dansk-Nepalesisk Selskab
og få Nepal Vision med posten!

Dansk Nepalesisk Selskab er foreningen for dig, der elsker Nepal, og som ønsker at dyrke din interesse for landet. Vi mødes til foredrag og vandreture, hvor vi flittigt udveksler oplevelser, erfaringer og planer - ofte med tidligere eller fremtidige rejsekammerater.

Hvert halve år udgiver vi bladet Nepal Vision, som du sidder med i hånden nu. Der går vi i dybden på alle fronter - fra den politiske situation og udviklingsprojekter til madopskrifter.

Og så har vi en række gode kontakter til andre organisationer, offentlige institutioner, rejsebureauer m.v.

Vil du modtage bladet 2 gange årligt i fremtiden og samtidigt få gratis adgang til alle vore foredrag og arrangementer, skal du blot melde dig som medlem på e-mail: birgit@nepal.dk eller ringe til vores kasserer Birgit Nielsen på 40 75 28 58. Det koster kun kr. 170 kr. om året.

EVALUERING AF DANIDAS STØTTE TIL FREDSPROCESSEN

– Joint Evaluation of The International Support to the Peace Process in Nepal 2006-12

Af Jørgen Rendsvig

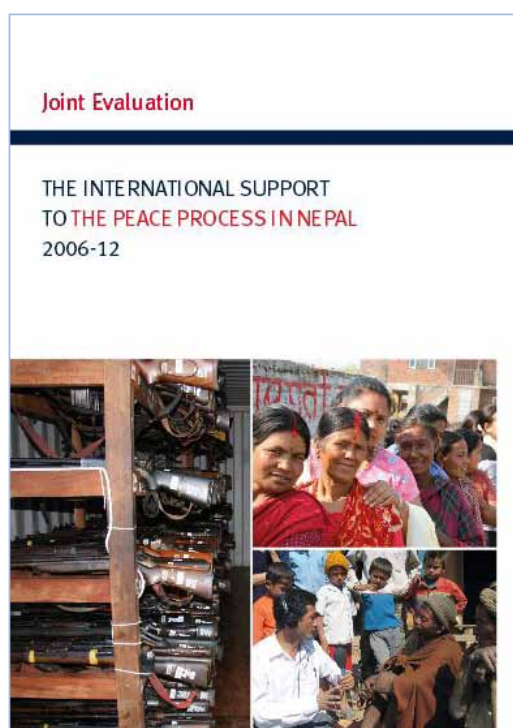
Danidas evalueringskontor har bedt et tysk og et dansk konsulentfirma om i samarbejde med nepalesiske eksperter at undersøge virkningen af international støtte til fredsprocessen i Nepal 2006–12. Undersøgelsen omfatter ud over dansk, også finsk og schweizisk bistand.

Evalueringen når frem til, at den internationale støtte har bidraget til fremskridt i implementeringen af freds aftalen. Specielt har det danske bidrag til menneskerettighedsprogrammet bidraget til en forbedring af situationen på området, selv om der stadig er alvorlige problemer. Her peges specielt på, at overgreb under borgerkrigen ikke er blevet retsforfulgt. Selv om antallet af menneskerettighedskrænkelser er faldet støt, så gør landets svage institutioner inden for politi og retsvæsen, at straffrihed reelt er et vedblivende problem, der fortjener mere opmærksomhed.

Undertrykte grupper, bl.a. kvinder, er nu bedre i stand til selv at forsvare deres rettigheder, men vold mod kvinder og diskrimination på baggrund af kaste og etnicitet er dog fortsat udbredt, og det kræver en lydhør stat og et effektivt retssystem, hvis omfanget for alvor skal begrænses. Støtten til bl.a. dalitter har dog også medført sociale spændinger, fordi den har udfordret rodfæstede magtrelationer. Rapporten peger på, at det er et åbent spørgsmål, om disse spændinger er en del af en håndterbar proces, der på længere sigt vil føre til positive forandringer, eller om spændingerne vil bidrage til en yderligere polarisering og dermed vil vanskeliggøre fredsprocessen.

Udvikling af Nepal i mere inkluderende retning i forhold til minoriteter er skredet godt fremad, bl.a. i forbindelse med valget i 2008. Her gav bl.a. Danmark teknisk støtte til valgkommissionen og til afviklingen af valget samt til valgovervågning. Desuden støttede vi vælgeruddannelse og information til befolkningen om betydningen af valghandlingen mere generelt.

Desværre ser det mindre godt ud i forhold til 'god regeringsførelse' - her tales ligefrem om tilbageskridt. Korruptionen er blevet værre, og dette er vanskeligt at ændre udefra uden medvirken af ledende grupper i det nepalesiske samfund. Der er dog gjort fremskridt i retning af at sikre bedre beslutningsprocesser og forvaltning i visse lokalråd (Village Development Committees), selv om situationen generelt er blevet værre på dette område. Der har i øvrigt ikke været afholdt lokalvalg siden 1998.

Den danske støtte har gennem ét program støttet de kortsigtede initiativer til at understøtte fred og stabilitet (143 mio. kr.) og har gennem et andet program bearbejdet de grundlæggende årsager til konflikten, såsom diskrimination og ulighed (124 mio. kr.). Sidstnævnte har arbejdet for menneskerettigheder og god regeringsførelse. Strategierne bag den danske bistand ligger generelt på linje med freds aftalens mål og de nationale fredsbestræbelser. Ud over disse områder har Danmark også støttet en række udviklingsindsatser, der understøtter den sociale og økonomiske udvikling, der ligeledes er en del af freds aftalen, men som ikke bliver evalueret i rapporten.

Evalueringen afsluttes med 9 anbefalinger til de tre evaluerede lande mht. deres fremtidige udviklingsprogrammer i Nepal.

Rapporten, der er på engelsk og på 120 sider, kan downloades fra www.kortlink.dk/d5ne. Sammesteds er der link til et dansk resume på fire sider og til en række bilag til rapporten. Rapporten kan endvidere bestilles gratis hos Danida på www.kortlink.dk/d5np.

Inger Lissanevitch døde i sin lejlighed i Bhaktapur mandag den 4. november i en alder af femogfirs. Inger var enke efter Boris, den russiske emigrant, der åbnede Nepals første hotel i 1951.

Danske Inger mødte Boris på hans 300 Club i Calcutta i slutningen af 1940'erne. De blev gift i København i december 1948 og vendte straks tilbage til Indien. I 1951 flyttede de til Kathmandu efter Rana-regimets fald og deres ven kong Tribhuvans tilbagevenden fra eksil.

Boris åbnede The Royal Hotel i, hvad der nu er valgkommissionens kontorer i det centrale Kathmandu. Han overtalte kong Tribhuvan til at udstede de første turistvisa til Nepal, og han har været vært for en række kendte bjergbestigere og honoratiore og orkestrede endog dronning Elizabeths og prins Philips statsbesøg i Nepal i 1961.

Mens Boris - som var mere end 20 år ældre - forfulgte sine fantasifulde forretningsmæssige interesser, passede Inger deres fire børn og var populær hos hotellets gæster, herunder forfatteren Han Suyin, hvis roman, 'The Mountain is Young' rummede en karakter baseret på hende, hvor hun blev beskrevet som en "nordisk gudinde". "I de 15 år har vi har været gift, har jeg kun tilbragt to aftener alene med ham" fortalte hun forfatteren Michel Peissel til hans biografi over Boris, 'Tiger for Breakfast'.

Inger spillede en anden vigtig rolle i den daglige drift af familien og hotellet, nemlig som Boris' langmodige revisor. "Han var en forfærdelig forretningsmand," fortalte hun mig i et interview i 2011, "han tænkte aldrig på penge, så det blev overladt mig." Hendes kærlighed til sin mand var umuligt at bestride, kun det, hun følte for sin elskede Kathmandu kom op på siden af den. Efter Boris' død i 1985 blev Inger boende i Nepal, og efter at have været udsat for et røveri flyttede hun til Bhaktapur. Hun foretrak den forholdsvis rolige atmosfære der frem for travlheden i hovedstaden, hvor den hurtige, uplanlagte urbanisering af byen efterlod hende i længsel efter den forfinede Newari arkitektur, der engang havde domineret byen.

I de sidste år af sit liv levede Inger alene, med hjælp fra arkitekten Rabin Puri, som hun blev venner med i 2002. Hun beskrev Puri som »den næstmest fascinerende mand, jeg nogensinde har mødt" - efter Boris naturligvis - og det var med hans familie og sine venner, at hun tilbragte aftenen Laxmi Puja ved en privat sammenkomst i Bhaktapur.

Inger Lissanevitch døde af slagtilfælde den følgende dag. Inger efterlader sine tre sønner: Mishka, Alexander og Nicolas og deres familier. Hun blev kremeret på Pashupatinath om torsdagen.

Colin Cooper, Nepali Times
Oversat af Jørgen Rendsvig

Inger i København 2004 som gæst hos selskabet: Jane og Knud V. Johansen (tdligere chargé d'affaires i Nepal), Dia Wolffhechel Bjerager, Nicolas og Inger.

ARRANGEMENTSKALENDER

AARHUS

Salen på Aarhus Hovedbibliotek

Torsdag den 16. januar 2014 kl. 19.00

Nepal i børnehøjde

John Lau, Check Point Travel

Torsdag den 27. februar kl. 19.00

WAWCAS – Woman At Work - Children At School

Nina Schriver, International projektleder og programudvikler
Morten Krohn, konsulent og træner

Torsdag den 10. april kl. 19.00

Praktisk praktik blandt Nepals udsatte og marginaliserede grupper

Rikke Kloch og Lise Former, Karavane Rejser

KØBENHAVN

Medborgerhuset, Danasvej 30B, 1910 Frederiksberg C

Onsdag den 29. januar kl. 19.30

Praktisk praktik blandt Nepals udsatte og marginaliserede grupper

Rikke Kloch og Lise Former, Karavane Rejser

Onsdag den 5. marts kl. 19.30

WAWCAS – Woman At Work - Children At School

Nina Schriver, International projektleder og programudvikler
Morten Krohn, konsulent og træner

Torsdag den 3. april kl. 19.00

Vandringer I Himalaya – The Enlighted Yak

Ole Ejnar Hansen, forfatter

Generalforsamling

Himalaya

– dit livs højdepunkt!

Mountain Delights Treks & Expedition er et lokalt trekking bureau med base i Kathmandu. Vi har i mere end ti år arrangeret trekking i Nepal, Tibet og Bhutan.

Mountain Delights arrangerer skræddersyede ture til nogle af Nepals mest populære destinationer, f.eks. **Mount Everest, Annapurna, Langtang** og **Kunchenjungha**.

Vi tilbyder ture med fokus på miljø og bæredygtighed. På ture som **Ganesh Himal Eco Trek**, bevæger vi os væk fra de mest populære ruter og ud i **uberørt natur**. Her møder du den **lokale befolkning**, og får indsigt i dens dagligdag. Mountain Delights støtter lokalbefolkningen bl.a. med skoleprojekter og ved at bruge lokale portere.

Vores guider har stor erfaring med trekking, og de har et unikt kendskab til **Himalaya** og **nepalesisk kultur**. Alle vores guider har en fortid som portere og dermed et meget stort lokalkendskab til trekking ruterne.

Udover trekking tilbyder Mountain Delights også en række andre aktiviteter som landsbyophold, safari, bungy jump og paragliding ...

Hvis du vil vide mere, så besøg os på vores hjemmeside:

www.gotomountain.com

Eller kontakt Ram P. Saptoka

Email: info@gotomountain.com

Afsender:
Dansk-Nepalesisk Selskab
Kongensgade 17A
3550 Slangerup

Foto: Knud West Hansen